

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Tři etapy vývoje časopisu Vlasta

Reflexe společensko-politické situace

Autorka: Tereza Ševčíková

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Turková, CSc.

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 6. 2013

.....

Tereza Ševčíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Miloslavě Turkové CSc. za to, že se ujala odborného vedení mé práce, za její cenné rady a vřelý přístup.

Obsah

1. Úvod	1
2. Teoretická část	3
2.1 První období (1947 - počátek 50. let)	3
2.1.1 Společensko-politická situace	3
2.1.2 Tisk a cenzura	9
2.1.3 Rada československých žen a počátky časopisu Vlasta	12
2.2 Druhé období (druhá polovina 60. let - počátek 70. let)	15
2.2.1 Společensko-politická situace	15
2.2.2 Tisk a cenzura	21
2.2.3 Československý svaz žen a Vlasta v letech 1968-1969	24
2.3 Třetí období (konec 80. let - počátek 90. let)	25
2.3.1 Společensko-politická situace	25
2.3.2 Tisk a cenzura	29
2.3.3 Vlasta v letech 1989-1993	31
3. Analytická část	33
3.1 Metodologie	33
3.2 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1948-1953	34
3.2.1 Vlasta 1948	34
3.2.2 Vlasta 1953	42
3.3 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1968-1969	52
3.3.1 Vlasta 1968	52
3.3.2 Vlasta 1969	59
3.4 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1989-1993	65
3.4.1 Vlasta 1989	65
3.4.2 Vlasta 1993	70
4. Závěr	72
Seznam zkratk	74
Použitá literatura	75
Internetové zdroje	77
Seznam příloh	78

1. Úvod

V dnešní době se stále častěji hovoří o vlivu médií na společnost. Média zásadně ovlivňují chování jednotlivce i skupin, ovlivňují životní styl i politické rozhodování. Mohou posilovat nebo ohrožovat stabilitu společnosti a zároveň podporovat či brzdit společenské změny. Mocenské elity se vždy snažily tuto moc médií na jedné straně omezovat a na straně druhé ji využívat ve svůj prospěch. Zároveň jsou média odrazem společnosti, a tedy by měla zobrazovat i společenskou situaci.¹ Tato skutečnost mě inspirovala k volbě tématu mé bakalářské práce.

Pokusím se zmapovat zda, případně jakým způsobem, se v tomto specificky ženském periodiku odrážela dobová společensko-politická situace v různých časových etapách. Zaměřím se na, svým způsobem, „zlomová“ období v prostoru dnešní České republiky, kdy docházelo k méně či více podstatným změnám ve společensko-politickém vývoji a k reakcím na tyto změny.

Časopis *Vlasta* jsem zvolila proto, že má na českém mediálním trhu dlouholetou a nepřetržitou tradici datující se od roku 1947 a jeho vznik je spojen s Radou československých žen, především s osobností dr. Milady Horákové. Moje volba časopisu *Vlasta* byla ovlivněna i tím, že toto periodikum bylo na velmi dlouho téměř jediným² u nás vycházejícím týdeníkem pro ženy a vychází i v současnosti.

Budu tedy sledovat tři období ve vývoji časopisu *Vlasta*, a to za prvé počátky časopisu se specifickým zaměřením okolo února 1948 a po něm rok 1953, kdy *Vlasta* byla v područí Československého svazu žen. Za druhé budu zjišťovat, zda se do časopisu promítla nejprve uvolněná situace druhé poloviny 60. let, konkrétně rok 1968 a následně naopak rok 1969, tedy počátek období normalizace. Dalším zásadním zlomem a třetím obdobím, kterým se budu zabývat, je revoluční rok 1989, kdy došlo opět

¹ Jirák, J., Köpplová, B.: *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2008.

² Před rokem 1989 vycházela kromě časopisu *Vlasta* také *Žena a móda* a *Praktická žena*. Tato dvě periodika se však zabývala především módou. Boehmová, T., *Obraz ženy v českém tisku a jeho proměny pod vlivem feministických teorií*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd, 1998.

k významné společensko-politické změně, a také počátkem 90. let, kdy došlo ke vzniku samostatné České republiky v roce 1993. *Vlasta* si i přes velkou konkurenci řady dalších ženských časopisů udržela na trhu své postavení a stále zůstává jedním z nejčtenějších magazínů pro ženy.

Vzhledem k takto vytýčenému úkolu se budu v jednotlivých vymezených časových obdobích zabývat především úvodními stranami, tedy stěžejními texty, které i v kontextu ženského časopisu zpravidla reagují na soudobé aktuální otázky. Články reflektující společensko-politickou situaci se však mnohdy nacházely i na dalších stranách, a i těmi se budu zabývat.

Uvědomuji si, že v poslední době bylo napsáno několik závěrečných vysokoškolských prací, které se sice zaměřovaly na časopis *Vlasta*, ale většinou se orientovaly na toto periodikum jako na ženský časopis.³ Cíl mé práce bude zcela odlišný. Budu sledovat jednotlivá období vývoje časopisu *Vlasta*, přičemž na základě analýzy vybraných časových úseků budu zjišťovat, zda a jakým způsobem tento ženský časopis reflektoval společensko-politickou situaci.

³ Např. Šlaufová, Kateřina. *Obraz ženy na stránkách časopisu Vlasta v roce 1947 a 1956* (bakalářská práce). Praha: FSV UK, 2008; Žahourková, Zuzana. *Kvantitativní analýza reprezentace svobodné ženy a matky v časopise Vlasta* (bakalářská práce). Praha: FSV UK, 2008.

2. Teoretická část

2.1 První období (1947 - počátek 50. let)

2.1.1 Společensko-politická situace

Období od roku 1947 do počátku 50. let, do kterého lze počátek časopisu *Vlasta* zařadit, znamenalo pro československou společnost zásadní změnu, která byla důsledkem událostí na sklonku druhé světové války. Československo tehdy zvolilo cestu spolupráce se Sovětským svazem deklarovanou v Košickém vládním programu z roku 1945,⁴ čímž se odklonilo od původních duchovních a humanitních principů nastolených Masarykovou prezidentskou érou.⁵ Tato spolupráce se měla odehrávat v oblasti vojenské, politické, hospodářské i kulturní, přičemž „komunistické autorství programu se nezapřelo“⁶. Program sice zaručoval ústavní svobody, ale zároveň obsahoval restriktce zasahující do těchto svobod⁷, což politické strany i většina společnosti přecházely ve snaze zejména obnovit identitu československého státu. Paradoxně komunisté se po válce vydávali za dědice Masarykovy republiky, ovšem demokracie pro ně neznamovala parlamentní demokracii západního typu, nýbrž lidovou demokracii inspirovanou Sovětským svazem. A právě Sovětský svaz měl být ochráncem malých slovanských národů proti německé rozpínavosti, což přijala velká část obyvatelstva.⁸

Komunisté prosazovali také jednotu na úkor plurality, která se z veřejného života postupně vytrácela. Téměř všechny strany se v této době hlásily k socialismu, ale lišily se v míře svobody, kterou se socialismem spojovaly. Již v březnu 1945 se prosadila Národní fronta Čechů a Slováků, tedy jednotu čtyř povolených politických stran -

⁴ První program československé poválečné vlády přijatý 5. dubna 1945 v Košicích.

⁵ Tomáš Garrigue Masaryk byl poprvé zvolen prezidentem 14. listopadu 1918, abdikoval ze zdravotních důvodů 14. prosince 1935.

⁶ Bystrov, Vladimír. *Svobodná nesvoboda: Některé příklady postupující komunizace a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945-1948*. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006, str. 9.

⁷ Ibid.

⁸ Rupnik, Jacques. *Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*. Praha: Academia, 2002.

sociálně demokratické, lidové, komunistické a národně socialistické, kde však komunisté měli rozhodující slovo.

Válka a okupace ovlivnila myšlení české společnosti a vliv na něj měla také inteligence, byť jako sociální skupina málo početná. Projevovaly se u ní sympatie k levicovým myšlenkám, mnozí dokonce podporovali komunistickou stranu.⁹ „O postojích umělců a novinářů svědčí kromě literárních pramenů i tehdejší tisk, který měl nesporně velký vliv na obyvatelstvo.“¹⁰

Významným zásahem do poválečných událostí byly tzv. Benešovy dekrety¹¹. Vzhledem k tomu, že zatím neexistoval zákonodárny sbor, vydával prezident Eduard Beneš¹² ze své zákonodárné moci dekrety, např. dekret o potrestání nacistických zločinců a jejich pomahačů nebo dekret o konfiskaci a rozdělení pozemkového majetku Němců, Maďarů a kolaborantů. Odsun sudetských Němců z pohraničí umožnil přerozdělení zemědělské půdy rolníkům. První etapa pozemkové reformy byla řízena ministerstvem zemědělství, které bylo v rukou komunistů¹³ a díky tomu v pohraničí sílila vrstva rolníků, živnostníků a řemeslníků, která se následně stala oporou komunistické strany.

Zároveň se všechny strany dohodly na změně struktury československého hospodářství, což vedlo ke znárodnění bankovního sektoru, klíčových odvětví průmyslu, těžby nerostného bohatství a energetiky.¹⁴

Vláda Národní fronty pokračovala i po volbách do Ústavodárného shromáždění v květnu 1946. Spolu s ní však rostlo napětí ve společnosti, protože komunisté získali ve volbách přes čtyřicet procent hlasů, čímž se stali nejsilnější stranou a její předseda Klement Gottwald¹⁵ byl pověřen sestavením vlády. „Demokratičtí politikové pochopili,

⁹ Např. František Halas, Vilém Závada, Ivan Olbracht, kteří získali i politické funkce.

¹⁰ Kalinová, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004, s. 88.

¹¹ Právní normy podepsané prezidentem Benešem v londýnském exilu a následně v Československu v období neexistence československého parlamentu. Následně byly schváleny ústavním zákonem č. 57/1946, Sb.

¹² Ve své poválečné funkci prezidenta působil od 2. dubna 1945 do 7. června 1948.

¹³ Ministrem zemědělství byl od dubna 1945 komunistů Július Ďuriš.

¹⁴ Rupnik, op.cit.

¹⁵ Československý komunistický politik.

že nastává boj za zachování demokratického profilu Československé republiky.¹⁶ Komunistická síť byla propletena všemi odvětvími hospodářského a společenského života a politická krize se stupňovala i v roce 1947.

Zásadním střetem bylo jednání okolo tzv. Marshallova plánu pomoci¹⁷, protože pro Československo představoval možnost vymanit se ze sféry sovětských zájmů. Ministři Jan Masaryk¹⁸ a Prokop Drtina¹⁹ usilovali při jednání v Moskvě o jeho přijetí, ale na nátlak Stalina²⁰ nakonec Československo plán odmítlo.²¹

Neúroda, která byla způsobena velkým suchem, a hrozba potravinové krize dále zhoršovala politickou situaci a přestože v prosinci 1947 nabídnul Sovětský svaz pro Československo dodávky obilí, nesla společnost odmítnutí Marshallova plánu nelibě. Navíc chtěli komunisté zavést „milionářskou“ daň, což ostatní strany zamítly.

Začátek února 1948 se nesl ve znamení krize vlády, neboť komunisté požadovali nové sociální reformy,²² zatímco ostatní koaliční strany řešily spíše otázky politické.²³ Také sympatie vůči komunistům začaly slábnout a národně socialistická strana přišla s návrhem vypsat předčasné volby, s čímž komunisté nesouhlasili. Ministři nekomunistických stran²⁴ sice podali 20. února 1948 demisi, ale vláda jako celek nepadla. Dne 25. února²⁵ prezident Eduard Beneš demisi přijal. Tentýž den svolali komunisté na Václavské náměstí v Praze shromáždění a oznámili jmenování nové vlády. Tím byla v Československu započata totalitní komunistická vláda.²⁶

¹⁶ Dvořáková, Z., Doležal, J.: *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 51.

¹⁷ Jeho tvůrcem byl americký ministr zahraničí G. C. Marshall. Plán měl pomoci zemím, jejichž hospodářství druhou světovou válkou utrpělo.

¹⁸ Jan Masaryk byl ministrem zahraničí.

¹⁹ Prokop Drtina byl ministrem spravedlnosti.

²⁰ Josif Vissarionovič Stalin byl v letech 1922-1952 generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu.

²¹ Dvořáková, Doležal, op.cit.

²² Pozemkovou reformu, další znárodnování, daně z kapitálu, apod.

²³ Debaty o Ústavě, předčasné volby, apod.

²⁴ Strana národně socialistická a strana lidová. Sociální demokraté podali demisi až 25. února.

²⁵ Tento den je označován jako komunistický převrat v Československu, tzv. Únor 1948.

²⁶ Dvořáková, Doležal, op.cit.

K uchopení moci využili komunisté jimi ovládané Revoluční odborové hnutí²⁷, které mělo dva miliony členů, a jehož složkou se stala také policie. Dále byly nástrojem komunisty vytvořené akční výbory Národní fronty²⁸, které měly „odstranit nepřátelské živly z řízení masových organizací a nakonec i z politických stran“²⁹. Navíc ještě komunisté disponovali lidovými milicemi, které měly 20 000 členů.

V roce 1948 tedy došlo k transformaci politického a hospodářského systému Československa. To mělo za následek také zásadní změnu struktury společnosti a složení sociálních skupin. „Po likvidaci drobného a středního podnikání tvořili dělníci a zaměstnanci přes 80% ekonomicky aktivních obyvatel.“³⁰ Zároveň se formovala zvláštní mocenská skupina vedoucích stranických, státních a bezpečnostních orgánů, která sice v poměru k ostatním sociálním skupinám nebyla početná, ale disponovala absolutní mocí nadřazenou celé společnosti. Bezprostředně docházelo k výměně kádrů, očistě veřejného života³¹ a začala se uplatňovat třídní hlediska.³²

Protože občanská společnost odporovala principu monopolní moci, který komunistická strana uplatňovala, byla její likvidace prvořadým úkolem a to právě pomocí akčních výborů vznikajících ve všech zájmových a společenských organizacích. Mnohé organizace zanikly a zůstaly jen ty, které byly povoleny, čímž se staly nástrojem komunistické moci. Likvidace tohoto významného zdroje společenské aktivity však společnost silně poznamenala a ochudila.

Ústavodárné shromáždění přijalo 9. května 1948 novou ústavu, která vyhlásila lidově demokratickou republiku. Formálně, nikoli reálně, zachovávala určité prvky demokracie, prezident Beneš však ústavu nepodepsal a 7. června 1948 abdikoval. Nově byl prezidentem zvolen Klement Gottwald, který novou ústavu podepsal a uvedl

²⁷ Jednotná odborová organizace vzniklá na základě zákona z roku 1946.

²⁸ Vznikaly od 21. 2. 1948 v obcích, závodech a různých institucích jako orgány podřízené komunistické straně.

²⁹ Rupnik, op.cit., s. 241.

³⁰ Kalinová, Lenka. *Základní údaje o obyvatelstvu*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993, s. 101.

³¹ Týkala se zejména orgánů a aparátů organizací sdružených v Národní frontě.

³² Např. při přijímání na vysoké školy nebo v politice.

v platnost v červenci 1948. Nedemokratické volby do Národního shromáždění se konaly 30. května a voličům byla předložena jednotná kandidátní listina Národní fronty, která však komunistům jednoznačně zaručovala vítězství.³³

Dělnická třída, spojená s pojmem manuálně pracujících, získávala vedoucí pozice, aniž by se přihlíželo k odborným znalostem a toto kritérium „třídního původu“ negativně dopadlo na střední vrstvy a inteligenci. Počet dělníků v průmyslu se zvyšoval na úkor jiných odvětví a zároveň byli oproti jiným skupinám obyvatel zvýhodňováni.³⁴

Vzhledem k tomu, že se za každou chybou hledal nepřátelský úmysl, vzedmula se vlna obviňování a odvolávání vedoucích pracovníků,³⁵ která vyvrcholila politickými procesy. Ty znamenaly pro společnost velký šok a zároveň se brzy začaly projevat rostoucí hospodářské a sociální problémy.³⁶

Očista byla prováděna na základě výnosu ministra, „podle něhož měli být ze státních a veřejných služeb odstraněni nejen politicky nespolehliví, ale i neschopní a nevykonní zaměstnanci“³⁷. Totéž se dělo na vysokých školách, ve sdělovacích prostředcích, zájmových organizacích či kulturních institucích. Velká část inteligence proto po únoru 1948 raději emigrovala do ciziny. V květnu 1949 bylo na sjezdu komunistické strany schváleno vytvoření nové socialistické inteligence z dělnické třídy, která byla tvořena hlavně mladými lidmi, plně angažovanými ve službách stranické politiky.³⁸

V politických procesech byla dosavadní inteligence postižena nejvíce. Represe vycházely z koncepce třídního boje, která byla zaměřena hlavně proti skrytým

³³ Kaplan, Karel. *Proměny české společnosti 1948-1960. Část první*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

³⁴ V letech 1948-1953 byl kladen důraz na rozvoj těžkého průmyslu, hlavně zbrojní výrobu a pracovníkům v tomto odvětví se mzdy zvyšovaly nejrychleji.

³⁵ Paradoxně i z řad dělníků. K největší personálním změnám ve vedoucích funkcích, orgánech a KSČ došlo v souvislosti s hledáním nepřátel ve straně v letech 1950-1952. Čistky však probíhaly od roku 1948 v Národním shromáždění, na ministerstvech, v bezpečnosti i v armádě.

³⁶ Kalinová, Lenka. *Formování nové garnitury moci po únoru 1948*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

³⁷ Maňák, Jiří. *Změny ve složení a postavení inteligence*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993, s. 118.

³⁸ Maňák, op.cit.

nepřátelům režimu a právě inteligence byla v této koncepci pojímána jako politicky nespolehlivá a měla provádět sabotážní činnost. Velké politické procesy v letech 1950-1954 byly zaměřeny nejen proti odpůrcům komunistického režimu, ale paradoxně také proti jeho spoluvůrcům.³⁹

Socialistické hospodářství vedlo k likvidaci soukromých řemesel, živnostníků i maloobchodníků. Vládnoucí strana řídila ekonomiku z jednoho centra podle ústředního plánu a první pětiletý hospodářský plán byl vyhlášen v květnu 1949 na sjezdu KSČ. Plán kladl důraz na těžké strojírenství, obzvláště na zbrojní výrobu. „Militarizace hospodářství se projevovala jak ve vysokých požadavcích armády na investice, v prudkém a nepředvídaném vzestupu zbrojní výroby, tak v jejím privilegovaném postavení na úkor ostatních oborů i na úkor životní úrovně obyvatel.“⁴⁰ Propaganda nebezpečí válečného konfliktu vyvolávala ve společnosti atmosféru strachu. Na úkor zbrojení však zaostávala spotřební výroba a služby. Zároveň byla v roce 1949 zahájena zemědělská kolektivizace, která probíhala v několika etapách. Vznikala jednotná zemědělská družstva, která do roku 1958 zcela vytlačila soukromé zemědělce. V důsledku toho nastal pokles zemědělské produkce a problémy na trhu s potravinami.

Ekonomická politika měla negativní sociální důsledky. „Nízké ceny základních potravin přidělovaných na lístky a kritický nedostatek zboží na trhu umožňovaly, aby některé skupiny obyvatel včetně dělníků nahromadily v letech 1945-1950 relativně vysoké úspory, které v letech 1951-1952 významně klesly.“⁴¹ Hospodářská krize se projevila v roce 1953 v neplnění plánů a neschopnosti ekonomiky zajišťovat každodenní potřeby obyvatel. V témže roce zemřel 3. března sovětský vůdce Stalin a 14. března jej

³⁹ Procesy byly většinou uměle vykonstruovány a byly nezákonné, protože nerozhodovaly soudy, ale politické orgány. Již v roce 1949 byly např. vedeny procesy s důstojníky československé armády, v jejichž důsledku byl popraven gen. Heliodor Píka. Obětí procesu se stali i členové nekomunistických stran a protikomunistického odboje, např. dr. Milada Horáková, dále církevní hodnostáři a sportovci. Z členů komunistické strany byl k trestu smrti odsouzen např. generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský.

⁴⁰ Kaplan, op. cit., s. 32.

⁴¹ Kaplan, op. cit.

následoval československý prezident Klement Gottwald. V rámci tzv. kultu osobnosti⁴², byla jejich těla dočasně vystavena v mauzoleu v Praze a v Kremlu.

Následně došlo na doporučení sovětských expertů ke zrušení tzv. přidělového systému s potravinami a textilem a zároveň k měnové reformě. Právě měnová reforma byla velkým zásahem do československé společnosti. Prezident Antonín Zápotocký⁴³ sice ubezpečoval, že k tomuto opatření nedojde, přesto se reforma k 1. červnu 1953 uskutečnila a měla za následek velký pokles životní úrovně se ztrátou úspor. Každý mohl směnit 300 korun v kurzu 1:5 (nová koruna ku staré), ostatní hotovost byla měněna v nevýhodném kurzu 1:50. Sice se mírně zvýšily mzdy, důchody a přídavky, ale zároveň stouply ceny. Komunisté toto opatření prezentovali jako konečnou likvidaci moci buržoazie, ale paradoxně nejvíce dolehlo na pracující dělnické rodiny s dětmi. V důsledku toho se zvedla vlna nespokojenosti v několika městech, zejména v Plzni, kde byla demonstrace dělníků potlačena lidovými milicemi. „Značně stoupla nedůvěra v politické vedení státu, autorita komunistického vedení upadla i ve vlastní straně. Občané zaplatili vysokou daň za nereálnou ekonomickou politiku, která se podřizovala zájmům a záměrům Sovětského svazu a zemí jeho bloku.“⁴⁴ Následky této reformy společnost překonávala ještě v 60. letech.

2.1.2 Tisk a cenzura

Již Košický vládní program předznamenával budoucí vývoj Československa. V oblasti médií zaručoval svobodu slova a nastolil očistu médií od kolaborantů a jejich restrukturalizaci. Roli médií přitom program definoval jako službu lidu, nikoli soukromým zájmům, čímž měla naplňovat státní zájmy. Jejich správu mělo na starost nové ministerstvo informací, které vedl komunista Václav Kopecký⁴⁵. Lze tedy říci, že

⁴² Zbožšťování vlastností a zásluh vůdců. V souvislosti s tímto kultem byla např. v roce 1952 v Praze zahájena na počest Stalina stavba největšího sousoší v Evropě. Dílo bylo dokončeno v roce 1955. Stalinův kult osobnosti byl v roce 1956 odsouzen Komunistickou stranou Sovětského svazu. Zdroj: www.totalita.cz

⁴³ Od června 1948 byl předsedou československé vlády a v březnu 1953, po smrti Klementa Gottwalda, byl zvolen prezidentem Československa.

⁴⁴ Kaplan, op.cit., s. 106.

⁴⁵ Působil ve vedení KSČ, byl ideologem strany a propagátorem socialismu. Ministrem informací byl od roku 1945 do roku 1953, v letech 1953 až 1954 byl ministrem kultury.

skrze ministerstvo informací uplatňovala komunistická strana svůj vliv na média již od roku 1945.⁴⁶

Ministerstvo organizovalo vytvoření nové struktury periodického tisku. Udělovalo povolení k vydávání tisku, ale pouze uznaným politickým stranám, úřadům a společenským organizacím.⁴⁷ Nástrojem řízení médií se stalo zejména centrální přerozdělování papíru v důsledku problémů papírenského průmyslu. Dále byla obnovena platnost tiskového zákona č. 6/1863 Sb., ale legislativu a kontrolu komunisté jako nástroj dohledu nad médii příliš nevyužívali, protože hlásali svobodu tisku. Na základě zákona č. 101/1947 Sb. o postavení redaktorů a Svazech novinářů byl vytvořen Ústřední svaz československých novinářů a členství v něm bylo podmínkou pro vykonávání novinářské profese.⁴⁸

Komunisté téměř ovládli média, na což ostatní strany ve snaze zabránit jejich libovůli paradoxně reagovali požadavkem cenzury. V prostředí, kde se „velká část českých intelektuálů přihlásila k levici, se komunistické propagandě dokázaly v tisku postavit pouze silné novinářské osobnosti“⁴⁹. „Vyloučení možnosti rozvoje ekonomicky nezávislého (soukromého) tisku, centralizace a reglementace kontroly a řízení médií a faktické převedení novinářství na koncesovanou profesi (byť toliko povinným členstvím v novinářské organizaci) vytvářely příznivou situaci pro pozdější převzetí moci komunistickou stranou.“⁵⁰

Komunistický převrat se v únoru 1948 odehrál bez větších protestů veřejnosti i médií, která komunisté začali okamžitě řídit a kontrolovat, což znamenalo také nástup nového

⁴⁶ Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P.: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.

⁴⁷ Byly zakázány např. deníky agrární strany *Venkov* a *Večer*, bulvární či německý tisk. Naopak obnoveny byly např. *Rudé právo*, *Národní osvobození* nebo *Právo lidu*. Deníky, které vycházely i za protektorátu, musely změnit jméno - např. *České slovo* bylo přejmenováno na *Svobodné slovo*. Mezi zcela nové deníky patřily *Práce* nebo *Mladá fronta*. Z časopisů byl obnoven např. komunistický časopis *Tvorba* s šéfredaktorem S. K. Neumannem nebo levicový týdeník *Kulturní politika*, který vydával E. F. Burian. Pod vedením Ferdinanda Peroutky vycházel od roku 1946 týdeník *Dnešek* navazující na prvorepublikovou *Přítomnost*. Dále vycházel satirický týdeník *Dikobraz* nebo pro děti časopis *Mateřídouška* a pro mládež časopis *Vpřed*. Jindřich Chalupecký vedl čtvrtletník *Listy o umění a filosofii*. Ve srovnání s obdobím protektorátu vycházelo po válce méně deníků i časopisů.

⁴⁸ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

⁴⁹ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s.124.

⁵⁰ Bednařík, P., Jirák, J., Köpplová, B.: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 232.

modelu veřejné komunikace. „Charakteristickým rysem byla snaha maximalizovat kontrolu KSČ nad průběhem mediální komunikace, a izolovat tak občany od „závadných informací“ a orientovat jejich názory žádoucím směrem.“⁵¹

Přestože ústava z května 1948⁵² zakázala cenzuru a zaručovala svobodu projevu, komunisté započali totalitní systém řízení médií. Nástrojem toho byla cenzurní instituce, která byla odpovědná pouze této straně a pouze jejím zájmům sloužila. Mnohá periodika byla zrušena,⁵³ ta která zůstala nebo vznikla,⁵⁴ byla kontrolována. Vliv mělo jednak ministerstvo informací vedené Václavem Kopeckým, jednak kulturní a propagační oddělení ÚV KSČ vedené Gustavem Barešem⁵⁵. Tiskový odbor ÚV KSČ prováděl běžnou kontrolu a mohl také měnit vedení redakcí, které bylo zodpovědné za dodržování směrnic.

Až v dubnu 1953 vznikla cenzurní instituce Hlavní správa tiskového dohledu, která byla orgánem ministerstva vnitra s napojením na Státní bezpečnost⁵⁶. Fungovala na principu předběžné cenzury, kdy v každém médiu působil cenzor, který kontroloval veškerý mediální produkt, ještě než byl vydán. V podstatě bez jeho razítka nemohlo být nic vytištěno. Tiskový zákon o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů z roku 1950⁵⁷ mimo jiné vyhlášoval, že tisk má napomáhat budovatelskému úsilí lidu a vychovávat k socialismu.⁵⁸

⁵¹ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 137.

⁵² Schválena Národním shromážděním 9. května 1948, prohlašovala Československo za lidově demokratickou republiku s cílem budovat socialismus.

⁵³ Např. časopis *Dnešek*, *Listy*, *Obzory*. Po sloučení KSČ a sociálně demokratické strany zanikl také deník *Právo lidu*. Celkem v roce 1948 zaniklo přes 570 periodik.

⁵⁴ Např. v roce 1951 byl obnoven týdeník *Květy* navazující na tradici z 19. stol., dále časopis *Propagandista* a *Funkcionář*. Nejvlivnějším periodikem bylo komunistické *Rudé právo*. Některé strany si uchovaly svůj tisk, např. lidovecký deník *Lidová demokracie* nebo socialistické *Svobodné slovo*. Z organizací bylo nejvýznamnější Revoluční odborové hnutí, které vydávalo odborářský deník *Práce*, *Odborář*, nebo časopis *Dikobraz*. Československý svaz mládeže vydával *Mladou frontu* a pro děti např. *Mateřídoušku* a *Ohníček*. V roce 1953 vzniknul deník *Československý sport*. Z kulturních časopisů pár let vycházely časopisy *Tvorba* a *Var*, které brzy zanikly. Svaz československých spisovatelů vydával např. *Literární noviny*.

⁵⁵ Komunistický ideolog a novinář, politické funkce byl zbaven roku 1952.

⁵⁶ StB vznikla již v roce 1945 jako součást Sboru národní bezpečnosti. Již tehdy byla nástrojem komunistické strany a prováděla nezákonné praktiky.

⁵⁷ Zákon č. 184/1950 Sb.

⁵⁸ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

Tisk vycházel také v exilu, kde jej vydávala komunita emigrantů po únoru 1948. Na počátku 50. let byl vydáván hlavně pro exilové čtenáře.⁵⁹

2.1.3 Rada československých žen a počátky časopisu *Vlasta*

Časopis *Vlasta* byl založen v roce 1947 feministickou organizací Rada československých žen. Po skončení války v roce 1945 nastala obnova politického a společenského života a spolu s tím se rozvíjely také ženské spolky. Různá uskupení žen patřila v té době pod dvě organizace: Národní frontu žen⁶⁰ a Radu československých žen. Obě organizace sice měly podobné úlohy, ale lišily se svojí strukturou a zejména tím, že Národní fronta žen, byla poplatná komunistické straně. Obě organizace zároveň silně ovlivňovaly myšlení žen ze středních a nižších vrstev.⁶¹

Rada československých žen vznikla v květnu 1945 a sídlila ve Washingtonově ulici v Praze. Do funkce předsedkyně byla v červnu 1946 zvolena Milada Horáková, místopředsedkyní byla Julie Prokopová⁶². Rada se hlásila k odkazu předválečných ženských organizací, zejména Ženské národní rady⁶³ a přidávaly se k ní ženy z různých politických stran, včetně komunistické, což s sebou přinášelo protichůdnost názorů. Významným informátorem o činnosti organizace se po týdeníku Rada žen⁶⁴ stal právě časopis *Vlasta*.⁶⁵

Poměrně zásadní byla v Radě československých žen skutečnost, že sice byla nadstranickou organizací, která nesměla provozovat politickou činnost, ale mnohé členky byly příslušnicemi různých politických stran, včetně komunistické. Díky silné

⁵⁹ Např. ženevská revue *Skutečnost* vycházela od roku 1949 a spolupracoval s ní také Ferdinand Peroutka či Pavel Tigríd.

⁶⁰ Ženská organizace založená v červnu 1945 členkami čtyř politických stran (komunistky, národní socialistky, sociální demokratky a lidovkyně). Vůdčí roli postupně získaly komunistky.

⁶¹ Uhrová, Eva. *Národní fronta žen a Rada československých žen-dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. Květen 1945 až únor 1948*. Str. 88-112. IN: Kárník, Z., Kopeček, M.: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Svazek IV. Praha: Dokořán, 2005.

⁶² Předsedkyně ústřední komise žen KSČ.

⁶³ Ženská organizace založená v roce 1922 Františkou Plamínkovou. Usilovala o zrovnoprávnění mužů a žen.

⁶⁴ Vydávaný v letech 1945-1946.

⁶⁵ Uhrová, op.cit.

osobnosti Milady Horákové nadstranickost přesto zvítězila, což se dařilo do osudného února 1948, kdy komunistky Radu ovládly, což poznamenalo i další vývoj časopisu *Vlasta*. Zároveň však Milada Horáková vyzývala členky, aby se začleňovaly do politických stran, protože „jen tehdy, když se zapojí do politických stran a nabudou v nich vlivu, prosadí své požadavky občanské a ženské“⁶⁶.

V zásadě se Rada soustředila na několik hlavních požadavků. Usilovala o zlepšení péče o matku a dítě, o širší vstup žen do veřejného prostoru, o zařazení práce v domácnosti a péči o děti do společenského kontextu a o přípravu nové ústavy.

Jak zkonstatovala Milada Horáková v prvním čísle *Vlasty*: „Chceme se všemi způsoby domáhat vydání a opravy potřebných zákonů, přednostního budování náležitých zařízení a důsledného sledování všech opatření, které umožní co nejplněji účast našich žen v úkolech občanských při zvláštním zřeteli k jejich poslání a povinnostem mateřským.“⁶⁷

Rada vypracovávala také návrhy na znění nové ústavy, přičemž se zaměřila na zrovnoprávnění manželů a ochranu matek a dětí. Tyto návrhy se pokoušela Milada Horáková z pozice poslankyně prosadit v parlamentní komisi pro přípravu nové ústavy. Zde je třeba říci, že navrhované paragrafy o ochraně a zrovnoprávnění byly transformovány do Ústavy 9. května z roku 1948 a do Zákona o rodině z roku 1949 a byly vydávány za výtvor komunistického režimu.⁶⁸

Veškeré snahy Rady československých žen a jejich představitelk, zejména Milady Horákové, byly podrývány členkami komunistické strany. V únoru 1948 se komunisté zmocňovali vedle státní správy, podniků a úřadů také různých organizací, včetně Rady československých žen,⁶⁹ která se v roce 1950 přetransformovala v Československý svaz žen.

⁶⁶ Uhrová, op.cit. s.92.

⁶⁷ Uhrová, Eva. Rada československých žen (online). Publikováno: 22. 8. 2005 [cit. 2012-07-03]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=473896>

⁶⁸ Uhrová, op.cit.

⁶⁹ Uhrová, op.cit.

Milada Horáková byla vůdčí osobností Rady československých žen. Její veřejné působení bylo rozsáhlé, protože byla členkou mnoha různých spolků a organizací.⁷⁰ Ihned po válce se začala znovu angažovat ve veřejné práci i v politickém životě, ve snaze bojovat tak proti totalitním ideologiím jako členka národně socialistické strany. Při tom všem sledovala obsah ženských časopisů, hlavně týdeníků Rada žen, který byl v roce 1947 nahrazen časopisem *Vlasta*, do nějž přispívala.⁷¹

Vzhledem k jejímu vlivu v ženském hnutí a autoritě měla po únorovém převratu v roce 1948 komunistická strana snahu získat Miladu Horákovou na svou stranu. Snaha komunistů, aby Rada československých žen vstoupila do Ústředního akčního výboru, který pronásledoval komunistické odpůrce, se však setkala s jejím odporem. Bohužel následně byla předsednické funkce zbavena, stejně jako všech svých veřejných funkcí.

Milada Horáková byla zatčena 27. září 1949 a následně obviněna z velezrady proti komunistickému režimu. Byla odsouzena k trestu smrti oběšením, který byl vykonán 27. června 1950. Tento vykonstruovaný proces měl být hrozbou všem v odboji a těm, kteří režimu vzdorovali.⁷²

Vlasta vznikla v roce 1947 jako list Rady československých žen. Vydávalo ji vydavatelství ministerstva informací „Svět v obrazech“ a její šéfredaktorkou byla Nina Bonhardová⁷³. Vycházela každý čtvrtek, měla 16 stran v černobílém provedení a bylo možné ji koupit za 3,50 Kčs. Již prvním rokem měla náklad 100 000 výtisků. Jak píše Blanka Kovaříková na svých stránkách: „Od počátku měla *Vlasta* sloužit svým čtenářkám jako kamarádka, která má pět P - potěší, pohladí, povzbudí, pomůže i poradí.“⁷⁴ Zároveň byla *Vlasta* obhájcem ženských pozic, demokracie a míru. Je třeba zdůraznit, že v době svého vzniku byla nestranickým listem.

⁷⁰ Kromě Ženské národní rady např. organizace Demokracie dětem, Ochrana matek a dětí, Ústředí péče o mládež, Společnost přátel Spojených národů v ČSR, apod.

⁷¹ Dvořáková, op.cit.

⁷² Dvořáková, Doležal, op.cit.

⁷³ Spisovatelka, novinářka, publicistka.

⁷⁴ Kovaříková, Blanka. *Z historie ženského časopisu Vlasta* (online). Publikováno: neuvedeno [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-Vlasta.htm>

Na úvodní straně většinou krátce informovala o různých společenských a kulturních událostech a typicky ženské rubriky, které s obměnami přetrvávají dodnes, byly rubriky o módě, o zdraví, o domácnosti, recepty, poradny a dokonce rubriky pro děti. Také zde nalezneme reportáže o cestování či rozhovory s významnými osobnostmi, povídky a román na pokračování. Nechyběly informace o činnosti Rady československých žen a články o jejích snahách v boji za práva žen.

V roce 1948 však nastala zásadní změna ve vývoji *Vlasty*, neboť s nástupem komunistického režimu se stala časopisem poplatným komunistické straně a na základě toho se změnil i obsah, ačkoli mnohé rubriky zůstaly zachovány. Po únoru 1948 se na stránkách *Vlasty* mnohem více řešila politická situace a témata se více orientovala na Sovětský svaz. Spolu s tím se změnila i grafická podoba *Vlasty*, která měla od čísla 19 barevnou titulní stranu. Ještě v roce 1948 byla prezentována jako list Rady československých žen, v roce 1953 však byla *Vlasta* uváděna na titulní straně jako list Výboru československých žen⁷⁵ a vedoucí redaktorkou již byla Zdeňka Zimová. V polovině padesátých let dosáhla *Vlasta* nákladu 300 000 výtisků.⁷⁶

2.2 Druhé období (druhá polovina 60. let - počátek 70. let)

2.2.1 Společensko-politická situace

K politickému uvolňování a změnám společenského klimatu, které zasáhly do kulturního i běžného života, začalo v Československu postupně docházet již od poloviny padesátých let. Lidé se chtěli aktivněji zapojovat do rozhodování o společnosti a situace se odrážela i v kultuře a umění, kde se zakládaly nové časopisy a měnila se filmová, literární i divadelní témata. Lze tedy říci, že „šedesátá léta představují desetiletí, jehož určujícím rysem byla postupná liberalizace a demokratizace veřejného

⁷⁵ Řídící složka výboru žen na nižších stupních, ustaven v roce 1952.

⁷⁶ Kšajt, František. *Vlasta (ústřední tiskový orgán českého svazu žen)*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta žurnalistiky, 1980. Rigorózní práce.

života zahájená již v druhé polovině 50. let⁷⁷. Projevovaly se zde rozkladné tendence sovětského modelu padesátých let a kritika stalinského dogmatismu.

„Chronické hospodářské potíže vedly k tomu, že třetí pětiletka pro léta 1961-1965 se zcela zhroutila.“⁷⁸ V letech 1962 - 1964 se projevila hospodářská krize, která vedla k ekonomické reformě. Ta vznikla pod vedením ekonoma Oty Šika⁷⁹ a měla vrátit tržní nástroje do ekonomiky, přičemž předpokládala i větší samostatnost podniků v rozhodování. Prezident Antonín Novotný⁸⁰ sice nejprve reformu schvaloval, ale z obavy o ztrátu moci se ji snažil tlumit. Reformisté se však postupně prosazovali i v jiných oblastech společnosti, včetně samotné komunistické strany. „Významný vliv získali zejména v ekonomice a v kulturní sféře, kde politické uvolnění nabídlo prostor pro rozvoj kulturních a společenských časopisů. Ty se postupně staly platformou reformního hnutí.“⁸¹

Šedesátá léta znamenala také posílení kontaktů se západní Evropou, prostřednictvím zahraničních turistů i cest za hranice. Je to také období, kdy se díky rozšíření osobních automobilů a chalup začala utvářet kultura víkendového chalupaření.

Ve druhé polovině šedesátých let v lidech rostla touha vyjádřit svoji nespokojenost a sílila touha po reformách. V této době totiž nastoupila do společenského života nová generace, která vyrůstala po válce a minulost pro ni nebyla měřítkem hodnocení režimu. Musela si vystačit s vlastními zkušenostmi a také s vývojem v západních zemích. „Ve srovnání s předcházející generací byla mnohem méně politická a více kritická.“⁸² Byla to generace, která toužila po cestování a těžko se vyrovnávala s běžnými problémy.⁸³

⁷⁷ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 284.

⁷⁸ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 135.

⁷⁹ Český ekonom a člen ÚV KSČ, připravoval hospodářské reformy v 60. letech.

⁸⁰ V roce 1953 se stal prvním tajemníkem ÚV KSČ a prezidentem byl v letech 1957 až 1968. Funkce prvního tajemníka byl zbaven také až v roce 1968.

⁸¹ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 178.

⁸² Kaplan, Karel. *Nové rysy v sociální struktuře československé společnosti v šedesátých letech*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993, s. 203.

⁸³ Např. bytová krize, která trvala již od konce války a byla velkým sociálním problémem nebo nízké mzdy.

Ve druhé polovině 60. let se projevovaly reformní názory zejména ve svazu spisovatelů⁸⁴, mezi nímž a komunistickou stranou rostla nedůvěra. Ta se odrazila i na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu 1967, kde spisovatelé kritizovali politiku komunistické strany a požadovali svobodu projevu. Vedení strany na kritiku zareagovalo vyloučením několika spisovatelů ze strany.⁸⁵

Neprotestovali však pouze umělci, ale i mladá generace, jejíž forma protestu se projevila v hudbě, oděvu nebo trampingu. Zejména vysokoškoláci způsobovali režimu problémy, protože zakládali studentské spolky a časopisy, kde si vyměňovali své názory a obnovili studentské majálesové průvody. V souvislosti s těmito náladami se v říjnu 1967 uskutečnila poklidná demonstrace pražských studentů proti špatným poměrům na univerzitních kolejích, což bylo vládou vnímáno jako politický protest a na základě toho proti nim zasáhla policie.⁸⁶ Kontrastem k těmto událostem byl v říjnu 1967 V. sjezd Svazu československých novinářů, kde delegáti vyjádřili podporu ústřednímu vedení komunistické strany. Většina společnosti však usilovala o právo podílet se na správě společnosti.⁸⁷

Vzhledem ke kumulaci funkcí Antonína Novotného docházelo k napětí mezi konzervativním a reformním křídlem komunistické strany a nastal boj o rozdělení funkcí.⁸⁸ V lednu 1968 byl po hlasování prvním tajemníkem ÚV KSČ zvolen Alexander Dubček⁸⁹ a v březnu téhož roku se nástupcem Antonína Novotného, který rezignoval, stal ve funkci prezidenta generál Ludvík Svoboda⁹⁰. „Dubčekův nástup do funkce odstartoval období reformu, pro nějž se vžilo označení Pražské jaro⁹¹. Cílem reformních

⁸⁴ V týdeníku svazu „*Literární noviny*“.

⁸⁵ Šlo o Ludvíka Vaculíka, Ivana Klímu a Antonína Jaroslava Liehna.

⁸⁶ Tzv. strahovské události pod heslem „Chceme světlo!“ vyjadřovaly nespokojenost s kolejemi i společenskou situací.

⁸⁷ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

⁸⁸ Novotný byl prvním tajemníkem, prezidentem a zároveň vrchním velitelem armády a Lidových milicí.

⁸⁹ V KSČ zastával reformní směr.

⁹⁰ Ludvík Svoboda ve druhé světové válce bojoval na východní frontě, od roku 1945 do roku 1950 byl ministrem národní obrany, prezidentem byl od roku 1968 do roku 1975.

⁹¹ Toto období politického uvolnění začalo již v prosinci 1967 a skončilo příchodem sovětských vojsk v srpnu 1968.

snah bylo napravit ekonomické, společenské i politické deformace, které s sebou přineslo první dvacetiletí komunistické vlády.⁹²

V podstatě šlo o demokratizaci režimu se zachováním jeho socialistických základů, tzv. „socialismus s lidskou tvář“⁹³. Aby si reformisté zajistili podporu novinářů a díky tomu i veřejnosti, vyjádřili podporu svobodě slova. S reformním procesem souhlasila většina společnosti i komunistická strana a tzv. Akční program⁹³, který strana přijala v dubnu 1968, měl řešit společenské problémy.

Vzhledem k tomu, že reformní vedení komunistické strany usilovalo o demokratizaci, nikoli o změnu systému, jak si přála společnost, nastal mezi reformisty a veřejností rozkol. Na něj měly vliv také médii připomínané politické procesy z 50. let a snahy o rehabilitaci poškozených.⁹⁴

Již v květnu se tedy reformní proces ocitl v krizi a po zasedání ÚV KSČ byla obnovena kontrola nad médii. Významným aktem v této situaci byl manifest „*Dva tisíce slov*“, který pohledem spisovatele Ludvíka Vaculíka kriticky hodnotil vývoj Československa po únoru 1948 a zároveň vyzýval lid k aktivní podpoře reformem.⁹⁵ Svými podpisy manifest podpořily mnohé významné osobnosti a dalších 120 000 občanů, ovšem Ústřední výbor KSČ jej z obav naopak odsoudil. Zveřejnění výzvy bylo důkazem toho, že se média neřídí pokyny komunistické strany a tedy, že strana ztratila své vedoucí postavení v nich, což Sovětský svaz chápal jako kontrarevoluční jednání.

Na přelomu července a srpna 1968 se sešli zástupci Československa a Sovětského svazu v Čierné nad Tisou. Jednání „vyvolávalo ve společnosti obavy a bylo provázeno spontánními vyjádřeními podpory Dubčekovu vedení“⁹⁶. Na tyto poměry reagovala

⁹² Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 286.

⁹³ Dokument, který vzešel ze zasedání ÚV KSČ 1.-5. dubna 1968, a který byl koncepcí reformy socialismu. Konstatoval např. nutnost překonání společenské krize, proklamoval rovnost všech politických stran seskupených v Národní frontě, federativní uspořádání Československa, prosazení principu socialistického podnikání a strukturálních změn ekonomiky, svobodu vědeckého bádání a rozvoj kultury bez cenzury, zkvalitnění školství apod.

⁹⁴ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

⁹⁵ Výzva vznikla na popud vědců z Československé akademie věd a byla publikována 27. 7. 1968 v *Literárních listech* (byly obnoveny v březnu 1968), *Mladé frontě*, *Práci a Zemědělských novinách*.

⁹⁶ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 189.

komunistická strana Sovětského svazu tak, že se „rozhodla řešit situaci vojensky a v noci z 20. na 21. srpna 1968 došlo k invazi vojsk pěti zemí Varšavské smlouvy⁹⁷ do Československa, s cílem zastavit reformní proces a instalovat v ČSSR konzervativně laděnou vládu protireformních sil“⁹⁸. Média se při tomto dění stala významným aktérem, protože stmelovala společnost v jejím odporu k okupantům. Zvací prohlášení, které mělo podle Sovětského svazu tuto intervenci ospravedlnit, média nezveřejnila. Naopak se snažila informovat o invazi a zároveň šířit stanovisko vedení ÚV KSČ v čele s Dubčekem, které okupaci odmítlo. Okupanti se snažili ovládnout rozhlas, což vedlo ke ztrátám životů,⁹⁹ ale i přesto se do 27. srpna podařilo udržet ilegální vysílání. Ilegálně fungovala i Československá televize, která vysílala z různých míst a jejíž reportáže se podařilo převézt do Vídně, odkud byly vysílány rakouskou televizí ÖRF. Zároveň ilegálně vycházelo i *Rudé právo*, které bylo bezplatně rozdáváno na ulicích. V reakci na tyto poměry umožnilo okupační velení uvolnění některých obsazených budov za podmínek personálních změn. Jako svůj propagandistický nástroj okupanti využívali vysílač Vltava a periodikum *Zprávy*.¹⁰⁰

Mimořádný XIV. sjezd KSČ, který se sešel 22. srpna „potvrdil reformní vedení KSČ a intervenci odsoudil“¹⁰¹, avšak na základě donucení podepsali zástupci Československa 26. srpna v Moskvě tzv. Moskevský protokol, čímž vyslovili souhlas se vstupem vojsk a přislíbili normalizaci politické situace. V říjnu 1968 uzavřelo Československo a Sovětský svaz smlouvu o dočasném pobytu sovětských vojsk, ale protože termín nebyl upřesněn, jednalo se vlastně o legalizaci dlouhodobé okupace.

První předzvěstí normalizace bylo listopadové plénum ÚV KSČ, které se konalo 14.-17. listopadu a vytýčilo budoucí úkoly strany. „Od 1. ledna 1969 vstoupil v platnost Ústavní zákon č. 143/1969 Sb., o československé federaci.“¹⁰²

⁹⁷ Jednalo se o vojenský pakt zemí východního bloku v letech 1955-1991. Vzniknul jako protiváha severoatlantického paktu (NATO). Členské země - SSSR, ČSSR, Polsko, Bulharsko, Maďarsko, NDR.

⁹⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s.287.

⁹⁹ Při obraně budovy rozhlasu na Vinohradské třídě zemřelo 15 lidí.

¹⁰⁰ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

¹⁰¹ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 192.

¹⁰² Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 194. Na základě tohoto zákona se Československá socialistická republika skládala z České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky.

Veřejnost postupně musela přijmout nové poměry, ale s okupací se smiřovala těžko. Na protest proti postupující normalizaci se tak 16. ledna 1969 upálil student Jan Palach¹⁰³ a v únoru jeho čin následoval student Jan Zajíc.¹⁰⁴ Palachův čin zvětšil propast mezi veřejností a komunistickou stranou a jeho pohřeb se stal národní manifestací proti okupaci. Podobně se v manifestaci proměnily oslavy vítězství československých hokejistů nad Sovětským svazem na mistrovství světa ve Stockholmu v březnu 1969. Stejně jako po Palachově pohřbu, tak i po hokejových oslavách proběhly masové čistky ve všech médiích.¹⁰⁵

V dubnu 1969 odstoupil Alexander Dubček z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a místo něj byl zvolen Gustav Husák¹⁰⁶, což lze označit za počátek normalizace. „Novému vedení KSČ šlo o opětovnou konsolidaci komunistického režimu a o systematické mocenské obnovení kontroly nad celou společností.“¹⁰⁷ Nová prosovětská politická elita však ve společnosti i v komunistické straně představovala pouhou menšinu.¹⁰⁸ Jako nástroj své normalizační moci využívala především policejní represe a existenční tlak, což se ukázalo již v srpnu 1969, kdy byly násilně potlačeny demonstrace k prvnímu výročí okupace. Následovala očista strany od revizionistů a již v lednu 1969 byly zavedeny stranické prověrky, pro jejichž absolvování bylo nutné odmítnout reformy Pražského jara a naopak přijetí sovětské intervence. V důsledku toho komunistickou stranu opustila nebo z ní byla vyloučena více než třetina členů. Vedle této akce se uskutečnila také očista státní správy a veřejných institucí.¹⁰⁹ To mělo většinou za následek ztrátu zaměstnání a vedlo k existenčním problémům mnoha rodin. Po sovětské intervenci navíc odešlo mnoho lidí do emigrace.¹¹⁰

¹⁰³ V zanechaném dopise vyjádřil svůj protest proti omezování svobody slova, rozšiřování okupačního časopisu *Zprávy* a proti pasivitě společnosti.

¹⁰⁴ Jan Palach byl studentem Filosofické fakulty UK, Jan Zajíc byl studentem Střední průmyslové školy železniční v Šumperku.

¹⁰⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit.

¹⁰⁶ Původně patřil mezi reformisty, ale nakonec se obrátil proti svobodě slova. Prvním, posléze generálním tajemníkem ÚV KSČ byl do roku 1987, zároveň se stal v roce 1975 československým prezidentem.

¹⁰⁷ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 203.

¹⁰⁸ Např. Vasil Bílak, Alois Indra, Jozef Lenárt, Gustav Husák.

¹⁰⁹ Školství, vědy, kultury a médií, což vedlo ke stagnaci těchto odvětví.

¹¹⁰ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

V prosinci 1970 byl na zasedání ÚV KSČ přijat dokument „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti“, který odsuzoval Dubčekovu revizionistickou politiku a stanovil principy normalizační politiky. Původní XIV. sjezd KSČ ze srpna 1968 byl anulován a nový sjezd, na němž byl zvolen Gustav Husák generálním tajemníkem KSČ, se uskutečnil v květnu 1971. „Politická moc také rozhodně zasáhla proti představitelům opozičních názorů a proudů ve společnosti.“¹¹¹

Na podzim 1971 se konaly volby, ve kterých bylo ve prospěch jednotné kandidátky Národní fronty odevzdáno sto procent hlasů, a komunistická strana začala opět prosazovat svoji vedoucí úlohu ve všech oblastech.

Společnost se postupně s režimem smiřovala, což souviselo zřejmě i s ekonomickým růstem na počátku 70. let. Lidé se uzavřeli do svého soukromí a v podmínkách reálného socialismu unikali k zájmovým činnostem, například k chataření. To bylo nezbytné i proto, že režim uzavřel státní hranice a přísně omezoval cestování. Protestní aktivity byly v první polovině 70. let uskutečňovány spíše jednotlivci či malými skupinkami a režim je zatím zvládal potlačovat, aniž by vzbuzovaly pozornost.

Celkově lze však říci, že „zatímco ve vyspělých zemích se od 70. let technika, technologie i ekonomika, ale taky hospodářská a sociální politika dostávají na nové vývojové dráhy, v Československu došlo k návratu k systému „reálného socialismu“ v předreformní podobě a plnému uplatnění jeho retardačního vlivu na společenský vývoj ve všech sférách.“¹¹²

2.2.2 Tisk a cenzura

V podmínkách uvolněných 60. let byl vytvořen nový tiskový zákon č.81/1966 Sb., který se stal na dlouho základem české mediální legislativy. „Tento zákon reorganizoval též kontrolní systém a poprvé od roku 1948 dal cenzuře pevné místo v československém právním řádu.“¹¹³ Zákon cenzuru definoval a zlegalizoval ji a zároveň přejmenoval

¹¹¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 323.

¹¹² Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993, s. 221.

¹¹³ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 178.

cenurní úřad na Ústřední publikační správu. Cenurních zásahů bylo sice méně, ale některá díla se jim nevyhnula.¹¹⁴

V této atmosféře vznikaly nové časopisy, které také propagovaly reformní ideje.¹¹⁵ Ze stálic na českém trhu prosazoval reformy nejvíce týdeník svazu spisovatelů *Literární noviny*. Po represi a vyloučení některých spisovatelů z komunistické strany v roce 1967 však ztratil svaz spisovatelů vliv v tomto týdeníku a nově začaly reformy prosazovat *Filmové a televizní noviny*. Protichůdné tendence měl svaz novinářů, který naopak zaujal konformní postoj vůči komunistické straně. Již počátkem roku 1968 se o reformách začalo diskutovat i v tisku¹¹⁶ a mnozí novináři cenzuru kritizovali. Ve snaze naklonit si veřejnost, začalo komunistické vedení v čele s Dubčekem zvažovat přechod od předběžné k následné cenzuře, což se uskutečnilo v březnu 1968 a zároveň byla kontrola médií svěřena ministerstvu kultury. Novináři však cenzuru nadále kritizovali a nerespektovali a novinářský svaz odmítnul být „převodovou pákou“ mezi komunistickou stranou a veřejností. Na obranu médií vznikaly i různé veřejné skupiny, například dělnické výbory na obranu svobody tisku.¹¹⁷

Díky liberalizaci novinářské práce začala média prezentovat aféry posledních dvaceti let a začala se rozvíjet investigativní žurnalistika, která vyvolávala zájem o politické dění a reformu systému. Vzhledem k tomu, že nastalo uvolnění i v přidělech papíru, zvyšovaly se náklady dosud potlačovaných periodik, zejména kulturních časopisů.¹¹⁸ Z pražského sjezdu Svazu československých novinářů v červnu 1968 vyvstal jasný požadavek ústavního zrušení cenzury. To vedlo k přijetí zákona č. 84/1968 Sb., který vyhlásil nepřipustnost cenzury a zrušil limity na přidělování papíru. Zároveň v průběhu června zaniknul úřad Ústřední publikační správy. V důsledku tohoto zákona ztratila komunistická strana svůj vedoucí vliv na média.

¹¹⁴ V letech 1965-1967 klesnul počet zásahů z 3500 na 1500.

¹¹⁵ Např. vzniknul měsíčník *Impuls* nebo čtrnáctideník *Filmové a televizní noviny*.

¹¹⁶ Např. v deníku *Práce* nebo v *Rudém právu*.

¹¹⁷ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

¹¹⁸ Např. *Literární listy*. Paradoxně u deníku *Rudé právo* došlo ke snížení nákladu.

V situaci, kdy Sovětský svaz vyvíjel nátlak na komunistickou stranu, aby zvrátila reformní proces, vyjadřovala československá média podporu vedení strany.¹¹⁹ Stejně tak média nepodlehla nátlaku po invazi vojsk Varšavské smlouvy z 20. na 21. srpna 1968, kdy „podle plánu okupantů měla československá média zveřejnit zvací prohlášení objasňující a ospravedlňující intervenci.“¹²⁰ K tomu však nedošlo. Noviny vycházely dál, ilegálně a bezplatně byly rozdávány na ulicích.

Vláda byla nucena dostat média opět pod kontrolu a proto 30. srpna usnesením č. 292 založila Úřad pro tisk a informace, který měl sledovat činnost médií, jejichž běžný chod byl obnoven začátkem září. Již 13. září byl Národním shromážděním schválen zákon č. 127/1968 Sb., který opět zavedl předběžnou cenzuru, a tím skončilo relativně svobodné období tisku. „Zavedena byla forma následné cenzury, kdy základem bylo autocenzurní chování novinářů, kteří si hlídali, aby nebyli autory mediálních obsahů, s nimiž by se mohli dostat do existenčních problémů.“¹²¹

V rámci normalizační politiky měla být média nástrojem utváření veřejného mínění, a proto bylo zapotřebí podřídit je novým poměrům. To spočívalo v ovládnutí svazu novinářů a zavedení represivních opatření vůči médiím i novinářům. Mnoho reformních titulů bylo zrušeno¹²² a byly prováděny personální změny ve vedení médií. Zároveň vznikala nová periodika, která měla sloužit zájmům nového stranického vedení.¹²³ Dne 17. května 1969 uveřejnilo Rudé právo manifest *Slovo do vlastních řad*, který podepsalo mnoho novinářů a zaměstnanců médií, čímž vyjádřili podporu vedení komunistické strany v čele s Gustavem Husákem. Následovaly personální čistky, přičemž asi třetina novinářů byla zbavena své profese a mnozí z nich emigrovali. Do vedení redakcí se dostávali ti, kteří podporovali normalizační politiku, souhlasili s okupací sovětských vojsk a prováděli očistu v redakcích.

¹¹⁹ Např. zveřejněním „Poselství občanů předsednictvu Ústředního výboru Komunistické strany Československa“, jehož autorem byl Pavel Kohout.

¹²⁰ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit.

¹²¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 314.

¹²² Např. *Listy*, *Reportér*, *Studentské listy*, *Tvář*.

¹²³ Např. *Týdeník Aktualit*, *Tribuna*, *Tvorba*. Pro mládež vznikly časopisy *Pionýrská stezka* nebo *Sedmička pionýrů*.

„Výsledkem byl vynucený odchod mnoha zkušených (a často žurnalisticky výrazných) novinářů a zřetelný důraz na pronormalizační zaměření jednotlivých titulů.“¹²⁴ Tyto tendence stvrdil sjezd československých novinářů v květnu 1972, který si za svůj úkol ustanovil důsledné naplňování usnesení komunistické strany. Tímto sjezdem „se završil proces konsolidace novinářského stavu v normalizačním Československu“¹²⁵.

2.2.3 Československý svaz žen a *Vlasta* v letech 1968-1969

V polovině šedesátých let schválil Výbor československých žen vytvoření Československého svazu žen, který vycházel z nových potřeb a zájmů žen v různých oblastech života. Jak uvádí Kšajt¹²⁶: „Od nové organizace se očekávalo, že ve větší míře ovlivní formování socialistického myšlení a způsobu života žen, upevňování rodiny, výchovu k rodičovství a mateřství.“¹²⁷ Ustavující sjezd Československého svazu žen se přihlásil k programu komunistické strany a zároveň prohlásil, že ženské časopisy¹²⁸ jakožto ideologický nástroj svazu mají přispívat k politické a kulturní výchově žen, mají být oporou svazu a zároveň řešit aktuální otázky ženské problematiky. Obsah těchto časopisů zároveň svaz kontroloval. Tzv. krizové období let 1968-1969 popsal Kšajt jako dobu, kdy funkcionářky ve vedení svazu i redakce *Vlasty* vnášely do hnutí protisocialistické názory, ale s nástupem nového vedení ÚV KSČ v dubnu 1969 nastal konsolidační proces i v organizaci žen. V období normalizace, kdy se hlavní činností Československého svazu žen stala politickovýchovná práce, směřovaly také články na stránkách *Vlasty* k „správnému“ chápání politiky komunistické strany.¹²⁹

Časopis *Vlasta* vycházel v roce 1968 jako list Československého svazu žen a jeho šéfredaktorkou byla Helena Sajnerová. Byl tištěn v černobílém provedení, zpočátku měl ještě 16 stran, v průběhu roku se však rozšířil jejich počet na 32, což bylo umožněno

¹²⁴ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit, s. 331.

¹²⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 335.

¹²⁶ Je třeba zdůraznit, že jeho rigorózní práce z roku 1980 je silně prorežimní a ideologická, avšak je jedinou takto rozsáhlejší prací zabývající se časopisem *Vlasta* a svazem žen.

¹²⁷ Kšajt, František. *Vlasta (ústřední tiskový orgán českého svazu žen)*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta žurnalistiky, 1980. Rigorózní práce, s. 11.

¹²⁸ Tehdy vycházející *Vlasta, Slovenska, Žena a móda* či *Naše móda*.

¹²⁹ Kšajt, op. cit.

zrušením limitů na přidělování papíru. Výtisk bylo možno zakoupit za 80 haléřů. Týdně vycházela *Vlasta* nákladem 660 000 výtisků.

I nadále na stránkách *Vlasty* nalezneme typické rubriky o módě, zdraví, recepty, rady, rozhovory, ankety a nově také tzv. otevřený dopis. V tomto ročníku byla *Vlasta* otevřenější a nebála se např. reportáží o okrajových jevech ve společnosti nebo článků o diskriminaci žen.

Začátkem roku 1969 se *Vlasta* stala listem Českého svazu žen. Po dubnovém zasedání v roce 1969 byli ze sdělovacích prostředků odstraněni revizionisté a *Vlasta* měla přispívat ke konsolidaci společnosti.

Z pravidelných rubrik lze v ročníku 1969 nalézt například „Z milostné korespondence“¹³⁰, „Malá encyklopedie Vlasty“¹³¹ nebo cyklus „Česká povídka 20. století“¹³².

2.3 Třetí období (konec 80. let - počátek 90. let)

2.3.1 Společensko-politická situace

Normalizační režim, který se v Československu rozvíjel od 70. let, dospěl vzhledem k hospodářským problémům již na počátku 80. let k hluboké krizi.¹³³ Většina společnosti se i v osmdesátých letech normalizaci přizpůsobovala. S odporující menšinou byly nadále prováděny politické procesy a perzekuční opatření, avšak ne v takové míře jako v 50. letech. Navíc se opoziční struktury, tzv. disent, který se během normalizace utvářel, dařilo likvidovat čím dál méně. Disent tvořily různé skupiny lidí, které protestovaly zejména proti porušování občanských a lidských práv a díky němu se svět dozvídal o skutečném dění v Československu.¹³⁴

¹³⁰ *Vlasta*, ročník 21, 1969.

¹³¹ *Vlasta*, ročník 21, 1969.

¹³² *Vlasta*, ročník 21, 1969.

¹³³ Především v důsledku zpomalení hospodářského růstu a nedostatkové ekonomiky, která neuspokojovala poptávku po konzumním zboží, bylo ve společnosti napětí a vznikla tzv. šedá ekonomika.

¹³⁴ Nejznámější bylo v tomto směru hnutí Charty 77, které vzniklo již v roce 1976 a upozorňovalo na porušování práv občanů. Signatáři Charty byli režimem perzekvováni, ale přesto jejich počet rostl. Do

V prosinci 1987 se generálním tajemníkem ÚV KSČ stal Miloš Jakeš, který ve snaze zachovat monopol komunistické strany sliboval hospodářské reformy neboli „přestavbu“, která sice předpokládala posílení tržních vztahů, ale nikoli zrušení centrálního plánování. K reformám však fakticky nedošlo.

Čím dál více osob se přidávalo k protestním akcím proti režimu, čehož byly důkazem demonstrace již v roce 1988. Při tzv. Palachově týdnu v lednu 1989 si tisíce lidí na Václavském náměstí v Praze připomínaly 20. výročí úmrtí studenta Jana Palacha. Proti této demonstraci tvrdě zasáhla policie a mnoho osob bylo perzekvováno. Další manifestace se konaly v den výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1989 a další v den výročí založení samostatné Československé republiky 28. října 1989. „V létě 1989 byla sestavena petice *Několik vět*, která požadovala dialog KSČ s opozicí.“¹³⁵ V tomto dokumentu, který podepsalo okolo 40 000 lidí, bylo požadováno propuštění politických vězňů a svoboda projevu.

Společenské napětí vyvrcholilo 17. listopadu 1989 v Praze při manifestaci k Mezinárodnímu dni studentů. „Průvod, který se po ukončení oslav vydal přes Vyšehrad do centra města, byl na Národní třídě násilím zastaven pořádkovými silami. Hned následujícího dne studenti pražských vysokých škol (zprvu zvláště Akademie múzických umění a Karlovy univerzity) vyhlásili stávkou.“¹³⁶ Počínaje 19. listopadem se vytvořilo politické hnutí Občanské fórum, které si za cíl stanovilo obnovení demokracie a pluralismu a v jehož čele stál Václav Havel¹³⁷.

Od 20. listopadu se v Praze konaly další demonstrace, které za zvonění klíčů dávaly tušit konec komunistického režimu. V tomto procesu napomohla také média, která informovala veřejnost o veškerém dění a vzhledem k poměrně pokojnému průběhu byly tyto události nazvány Sametovou revolucí. Jejich cílem bylo osvobození od útisku totalitního státu: „Osvobození od stálého sledování tajnou policií, od omezování cestování do zahraničí, od cenzury, (...) od omezeného přístupu k vyššímu vzdělání, od

roku 1989 jich bylo téměř 1900. Mezi nejznámější signatáře patřili například filosof Jan Patočka, Václav Havel, Pavel Kohout či Ludvík Vaculík.

¹³⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. 324.

¹³⁶ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. 361.

¹³⁷ Český dramatik, spisovatel, politik, mluvčí Charty 77, disident.

politických školení v nemanuálních zaměstnáních a od mnoha dalších zásahů do osobního života.¹³⁸

Po sérii jednání Občanského fóra s vládou, v jejímž čele stál Ladislav Adamec¹³⁹, byla 10. prosince ustavena nová vláda, tzv. vláda národního porozumění, v čele s Mariánem Čalfou¹⁴⁰ a do čela Federálního shromáždění byl zvolen Alexander Dubček. Na konci prosince byl po odstoupení Gustava Husáka do funkce prezidenta zvolen Václav Havel a „tím byla fakticky zahájena transformace československé společnosti a jejího ekonomického, společenského a politického života“¹⁴¹.

Reformy měly proměnit centrálně plánované hospodářství v liberální tržní systém a v této souvislosti bylo důležité odstátnění podniků. K tomu docházelo jednak pomocí restitucí, kdy byl majetek vrácen původním majitelům, dále tzv. velkou privatizací, kdy byly podniky převedeny do soukromého majetku anebo pomocí tzv. kupónové privatizace, která umožnila občanům získat podíl ve firmách.¹⁴²

Československo se poměrně rychle vymanilo z vlivu Sovětského svazu a snažilo se zapojit do evropských struktur. Již v únoru 1990 byla zrušena Státní bezpečnost a ukončena Národní fronta. Sovětská vojska však opustila československé území definitivně až v červnu 1991. Poměrně kontroverzně se společnost stavěla k vyhlášení novoroční prezidentské amnestie Václavem Havlem, díky které byla propuštěna velká část vězňů, což vedlo ke zvýšení kriminality.

V politické sféře bylo cílem vytvořit parlamentní demokracii, a tudíž se začala formovat stranická struktura. První volby do parlamentu¹⁴³ se konaly 8.-9. června 1990 a v českých zemích v nich zvítězilo Občanské fórum.¹⁴⁴ Komunistická strana Československa¹⁴⁵ sice zůstala zachována, ale zároveň byly obnoveny¹⁴⁶ a založeny další strany. Občanské fórum se v důsledku rozporů koncem roku 1990 rozdělilo na

¹³⁸ Holý, Ladislav. *Malý český člověk, skvělý český národ. Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: SLON, 2010, s. 156.

¹³⁹ Dlouholetý člen komunistické strany. Předsedou vlády Československé socialistické republiky byl od října 1988 do prosince 1989.

¹⁴⁰ Dlouholetý člen komunistické strany, předsedou vlády byl od prosince 1989 do července 1992.

¹⁴¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 361.

¹⁴² Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit.

¹⁴³ Do Federálního shromáždění, České národní rady a Slovenské národní rady.

¹⁴⁴ Předsedou federální vlády se stal Marián Čalfa, předsedou české vlády byl zvolen Petr Pithart.

¹⁴⁵ Později přejmenovaná na Komunistickou stranu Čech a Moravy.

¹⁴⁶ Např. Československá strana sociálně demokratická.

několik stran. V únoru 1991 tak vznikla pravicově zaměřená Občanská demokratická strana v čele s Václavem Klausem.¹⁴⁷ Dále se z Občanského fóra vyprofilovala například Občanská demokratická aliance nebo Občanské hnutí. V rámci procesu „vyrovnání s minulostí“ byl na podzim 1991 „přijat tzv. lustrační zákon, který zakazoval osobám, jež v minulosti spolupracovaly se Státní bezpečností, výkon vedoucích státních funkcí“¹⁴⁸.

V červnu 1992 vyhrála v Čechách volby Občanská demokratická strana a Václav Klaus se stal předsedou české vlády. Na Slovensku zvítězilo Hnutí za demokratické Slovensko v čele s Vladimírem Mečiarom.¹⁴⁹

Polistopadové transformaci se však nevyhnulo napětí mezi Čechy a Slováky. Již na jaře 1990 diskutovalo Federální shromáždění o změně názvu státu. „Za všeobecného souhlasu bylo zrušeno adjektivum „socialistická“, a protože se většina poslanců přinejmenším slovně hlásila k dědictví meziválečné republiky, předpokládalo se, alespoň v českých zemích, že stát se vrátí k názvu Československá republika.“¹⁵⁰ Několik variant neprošlo a nakonec se čeští a slovenští poslanci shodli na názvu „Česká a Slovenská federativní republika“.

Koexistence české a slovenské republiky byla předmětem složitých vyjednávání mezi politiky, z nichž nevyhnutelně vyplývalo rozdělení státu. K definitivnímu rozdělení Československa na dva samostatné státy došlo počínaje 1. lednem 1993. Prezidentem České republiky byl v lednu zvolen Václav Havel a předsedou vlády byl jmenován Václav Klaus. Postupně se zhoršovala ekonomická i sociální situace v zemi. Lze říci, že „Česká republika se v letech po roce 1989 vyprofilovala jako stát s výraznou orientací na spotřebitelský průmysl (zvláště automobilový) a relativně stabilním bankovním sektorem se silným vlivem zahraničních vlastníků. Současně se stala zemí s poměrně vysokou mírou politické nestability, kolísající důvěrou veřejnosti v její politickou

¹⁴⁷ Ekonom, hlavní autor ekonomické transformace.

¹⁴⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 362.

¹⁴⁹ Holý, op. cit.

¹⁵⁰ Holý, op. cit. s. 187.

reprezentaci, zanedbatelnou úroveň politické kultury, nízkou mírou vymahatelnosti práva a silně korupčním prostředím patrným i v mezinárodním srovnání¹⁵¹.

2.3.2 Tisk a cenzura

S nástupem normalizace v Československu se média ocitla pod tvrdým mocenským tlakem. V důsledku toho vznikaly různé alternativní informační systémy, které byly na politické moci nezávislé. Patřila mezi ně samizdatová periodika, která se hojně šířila zejména v souvislosti s Chartou 77 a vrcholu dosáhla ve druhé polovině 80. let.¹⁵² Součástí byla také československá exilová média, která šířila necenzurované informace. Fakulta sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy byla zrušena a místo ní byla zřízena Fakulta žurnalistiky¹⁵³, jejímž posláním bylo „vychovávat novináře v duchu principů socialistické žurnalistiky“¹⁵⁴.

Některá periodika zůstala nadále zachována i v době normalizace. Národní socialisté tak nadále vydávali deník *Svobodné slovo* a lidovci deník *Lidová demokracie*. V průběhu 80. let se počet deníků nezměnil, mírný pokles nastal u týdeníků.¹⁵⁵ Nadále však byl problémem nedostatek novinového papíru, proto náklady některých titulů neodpovídaly poptávce a byly nedostatkovým zbožím.¹⁵⁶

V roce 1989 již docházelo k oslabování ideologického využívání médií a zároveň slábla ochota novinářů podílet se na komunistické propagandě. „V létě 1989 se ÚV KSČ snažil vyvolat kampaň proti signatářům prohlášení *Několik vět*. Z deníků se do kampaně výrazněji zapojilo pouze *Rudé právo*.“¹⁵⁷ Manifestace po 17. listopadu žádaly mimo jiné zrušení státní kontroly médií a jejich nezávislost. Totéž začali požadovat pracovníci médií a novinářská obec se radikalizovala.

¹⁵¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit., s. 363.

¹⁵² Např. samizdatové Lidové noviny, do nichž přispíval Václav Havel, Jiří Dienstbier, Petr Pithart. Dále vycházel časopis *Dialog 88* a magazín *Revolver revue*. V exilu vydával Pavel Tigrid časopis *Svědectví*.

¹⁵³ Již počátkem 70. let.

¹⁵⁴ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit. s. 336.

¹⁵⁵ V letech 1980-1988 vycházelo 18 deníků, počet týdeníků klesnul ze 185 na 179.

¹⁵⁶ Např. deník *Lidová demokracie*, časopisy *100+1 zahraniční zajímavost*, *Svět motorů*, pro děti *Čtyřlístek* nebo *Sluníčko*.

¹⁵⁷ Bednařík, Jirák, Köpplová, op. cit., s. 365.

Budova nakladatelství Melantrich na Václavském náměstí v Praze byla díky své strategické poloze dějištěm prvního veřejného vystoupení Občanského fóra. „Prolomení informačního embarga státem ovládaných médií bylo jedním z hlavních úkolů prvních dnů listopadové revoluce.“¹⁵⁸

Od 20. listopadu byl nezávislým tiskovým střediskem vydáván deník *Informační servis*, který jako první nebyl kontrolován státní mocí.¹⁵⁹ Následně se 25. listopadu podařilo Československé televizi odvysílat v přímém přenosu demonstraci z Letenské pláně a na konci listopadu získalo Občanské fórum přístup i do rozhlasové stanice Hvězda.

V první fázi transformace médií, která byla souběžná se společenskou transformací, nastal odklon od totalitního modelu řízení médií, která se liberalizovala a postupně privatizovala. Odstátnění probíhalo jednak právně na základě nové mediální legislativy a jednak fakticky osamostatněním mediálního provozu od vlivu KSČ. Na základě novely tiskového zákona č. 86/1990 Sb. byla cenzura stanovena jako nepřijatelná. Dále na základě ústavního zákona č. 23/1991 se součástí ústavy stala Listina základních práv a svobod, která v článku 17 deklaruje svobodu projevu a právo na informace. Na základě dalších zákonů byl uspořádán mediální provoz v rámci České a Slovenské Federativní republiky,¹⁶⁰ což umožnilo přijetí zákona o vzniku národních médií. Na základě zákona č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři, byla tato agentura „definována jako právnická osoba zapsaná do obchodního rejstříku, která mohla podnikat a fakticky fungovat na komerční bázi“¹⁶¹.

V tištěných médiích přebírali těsně po pádu komunistického režimu kontrolu nad redakcemi sami zaměstnanci, přestože vydavatelem byly ještě orgány komunistické strany.

¹⁵⁸ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 255.

¹⁵⁹ V březnu 1990 se jeho nástupcem stal týdeník Respekt.

¹⁶⁰ Zk č. 136/1991 Sb.

¹⁶¹ Končelík, Večeřa, Orság, op. cit. s. 257.

2.3.3 *Vlasta* v letech 1989-1993

Těsně před Sametovou revolucí byla *Vlasta* nadále listem Českého svazu žen, který ji vydával ve vydavatelství MONA. Šéfredaktorkou byla Alena Šloufová. Titulní strana měla barevné provedení, a také některé strany vycházely barevně. Cena výtisku byla již 2 Kčs.

Na úvodní straně vycházel typický úvodník, v němž se šéfredaktor, případně redaktor vyjadřoval k určitým tématům. Například již v prvním čísle ročníku 1989 šéfredaktorka Alena Šloufová zdůrazňuje, že *Vlasta* bude více psát o rodině, neboť rodina je odrazem celospolečenských vztahů, a také chce více než v minulosti psát o práci Českého svazu žen.¹⁶² Objevily se také pravidelné rubriky např. „Dny našeho času“¹⁶³ a „Aktuálně“¹⁶⁴, které na úvodní straně připomínaly a řešily různé společensko-politické události. Dále zde nalezneme rubriky „Vlastina poliklinika“¹⁶⁵, „O čem píšete“¹⁶⁶, či román na pokračování „Pokušení na konci léta“¹⁶⁷. Až do revoluce byla *Vlasta* pod vlivem komunistické strany, což mělo vliv na informace, které na svých stránkách uváděla. Rubriky o módě, receptech, zdraví i domácnosti zůstaly zachovány.

Sametová revoluce přinesla radikální změnu společenské situace. Český svaz zůstal sice nebyl zrušen, ale od roku 1990 je občanským sdružením, jehož cílem je prosazovat práva žen. Na základě těchto změn přestala být *Vlasta* jeho ústředním tiskovým orgánem. Jako ženský časopis se zcela odpolitizovala a musela obstát v konkurenci podobných magazínů. V roce 1993 vycházela ve vydavatelství MONA s.r.o. a šéfredaktorkou byla Marie Formáčková. Pravidelnými rubrikami byly např. „Aktuálně“, „Lidský hlas“¹⁶⁸ nebo „Móda pro *Vlastu*“¹⁶⁹.

¹⁶² Šloufová, Alena. O čem chceme psát. *Vlasta*, ročník 43. 1/1989.

¹⁶³ *Vlasta*, ročník 52, 1989.

¹⁶⁴ *Vlasta*, ročník 52, 1989.

¹⁶⁵ *Vlasta*, ročník 52, 1989.

¹⁶⁶ *Vlasta*, ročník 52, 1989.

¹⁶⁷ *Vlasta*, ročník 52, 1989.

¹⁶⁸ *Vlasta*, ročník 47, 1993.

¹⁶⁹ *Vlasta*, ročník 47, 1993.

Podle Barbory Osvaldové patří časopis *Vlasta*, spolu s některými dalšími porevolučními ženskými časopisy,¹⁷⁰ mezi „konzervativní proud stavící na podřízeném údělu ženy, udržující rodinné zázemí. Důraz je kladen na ženinu pracovitost, zručnost v domácích činnostech, obětavost, lásku a smysl pro povinnost.“¹⁷¹

¹⁷⁰ Např. *Katka a Tina*.

¹⁷¹ Osvaldová, Barbora. *Česká média a feminismus*. Praha: SLON, 2004, s. 74.

3. Analytická část

3.1 Metodologie

Vzhledem k mému výzkumnému problému, kdy budu zkoumat reflexi společenské situace v primárně ženském časopisu *Vlasta* ve vybraných časových obdobích, jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Jde mi tedy spíše o vhléd do problému, než o četnost výskytu nějakých kategorií.

Jako výzkumnou metodu jsem následně zvolila kvalitativní obsahovou analýzu, která nezkoumá pouze manifestní obsah textu, nýbrž v kontextu sdělení hledá skrytý obsah a snaží se odhalovat pozadí a tendence spojené s obsahem sdělení. Smyslem je tedy zjišťovat zvláštnosti obsahu i různé skutečnosti, či motivy, které za obsahem stojí.¹⁷²

Časopis *Vlasta* vychází pravidelně od roku 1947 jako týdeník až do současnosti. Proto prozkoumat všechny ročníky zkoumaných období by bylo v rámci bakalářské práce prakticky nemožné. Rozhodla jsem se tedy zkoumat vybraná zlomová období společensko-politického vývoje u nás, a to v rámci prvního období rok 1948 a 1953, v rámci druhého období rok 1968 a 1969 a v rámci třetího období rok 1989 a 1993. Na základě těchto „zlomových“ roků jsem analyzovala jednotlivé vybrané ročníky časopisu *Vlasta*, přičemž jsem do vzorku zařadila všechna čísla v rámci každého ročníku.¹⁷³

Původně jsem do vzorku chtěla v těchto ročnících zařadit pouze tzv. úvodníky¹⁷⁴, vzhledem k jejich významu. Po prozkoumání jsem zjistila, že se typické úvodníky v časopise nevyskytují běžně¹⁷⁵ a během let se rubriky v časopise měnily, navíc ne vždy a všechny rubriky byly označeny. Do vzorku jsem tedy zahrnula veškeré články¹⁷⁶ na úvodních i jiných stranách zabývající se, případně reagující na aktuální společensko-

¹⁷² Mayring, Phillipp. *Qualitative content analysis* [online]. Publikováno: 2000 [cit. 2013-06-15] Dostupné z: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/viewArticle/1089/2385>

¹⁷³ V rámci jednoho ročníku bylo vždy nanejvýš 53 čísel.

¹⁷⁴ Jedná se o druh článku, který zaujímá zásadní stanovisko k určitému aktuálnímu problému, přičemž vyjadřuje stanovisko listu či vedení redakce. Po roce 1989 se přestal objevovat v denících a nadále přetrvává v časopisech jako promluva šéfredaktora o obsahu aktuálního čísla. Osvaldová, B., Halada, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007.

¹⁷⁵ Kromě ročníků 1989 a 1993.

¹⁷⁶ Jednalo se o velmi rozsáhlý soubor kratších i delších textů.

politické dění v Československu. Vybrané texty mapující společensko-politickou situaci na stránkách *Vlasty* jsem následně analyzovala.

Výzkumné otázky:

Zda a jakým způsobem reflektoval časopis *Vlasta* společenskou situaci v prvním období, v letech 1947 a 1953?

Zda a jakým způsobem reflektoval časopis *Vlasta* společenskou situaci ve druhém období, v letech 1968 a 1969?

Zda a jakým způsobem reflektoval časopis *Vlasta* společenskou situaci ve třetím období, v letech 1989 a 1993?

3.2 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1948-1953

3.2.1 *Vlasta* 1948

Z počátku roku 1948 byla *Vlasta* ještě tím časopisem, který založila Rada československých žen v čele se svojí předsedkyní dr. Miladou Horákovou. Nebyla tehdy ještě ideologickým propagandistickým¹⁷⁷ časopisem jedné strany, jakým byla pár měsíců poté, nýbrž napříč politickým spektrem usilovala vedle tzv. tradičních ženských témat o spravedlnost, o zrovnoprávnění žen, o šťastnou budoucnost všech. Jak napsala např. v prvním čísle v úvodníku s názvem „Novoroční rozjímání“ Milada Horáková: „*Dnes je to přetěžká úloha vybudovati základy nového šťastného života pro všechny poctivé občany republiky. Oč vlastně jde: chceme tomuto státu zabezpečit samostatnost a nezávislost, všem nám svobodu, právní jistotu, pořádek, klid a spravedlivý podíl na hmotném zabezpečení z národních důhodů.*“¹⁷⁸ Ve svých článcích *Vlasta* od počátku reagovala na mezinárodní společenskou situaci a reflektovala dění v západních i

¹⁷⁷ Propagandu lze definovat jako záměrné působení na příjemce informace s cílem ovlivnit veřejné mínění nebo myšlení jednotlivce. V Československu byla v té době jediná propaganda, řízená komunistickou stranou a sloužící jejím ideologickým zájmům. Zdroj: www.totalita.cz

¹⁷⁸ Horáková, Milada: Novoroční rozjímání. *Vlasta*, ročník II. Číslo 1/1948, s. 2.

východních zemích. Zároveň lze v každém čísle nalézt postoj Rady československých žen k různým mezinárodním i vnitrostátním problémům, zejména však problémy týkající se postavení žen a jejich emancipačních snah.¹⁷⁹

Časopis však částečně informoval také o běžných společensko-politických problémech v Československu, většinou krátkým příspěvkem na úvodní straně, někdy doplněným o fotografií. Tak např. když ještě v roce 1948 byl nedostatek zboží na trzích a vláda se tuto skutečnost snažila řešit, objevil se ve *Vlastě*¹⁸⁰ krátký rozhovor s názvem „Nebudeme už stát ve frontě“, s ministrem vnitřního obchodu Alexejem Čepičkou. Řešil jeho návrh na distribuci textilu, díky kterému měly být obchody zásobovány rovnoměrně, a zároveň se měla oproti loňskému roku zvýšit jeho výroba. Téma obchodu bylo ve *Vlastě* opakováno vícekrát, např. v článku „Slovo o zahraničním obchodu pro ženy“¹⁸¹ řešícím dovoz a vývoz zboží a jeho nedostatek s ministrem zahraničního obchodu Hubertem Ripkou, který zdůrazňuje: „*Musíme vyvážet, protože musíme nakupovat v cizině. Prostředky na nákup spotřebního zboží v cizině si opatřujeme pouze z výtěžku vývozu.*“¹⁸² Zároveň v rozhovoru prosí ženy, aby jej v jeho politice podporovaly.

Vzhledem k tomu, že rok 1948 byl volebním rokem, informuje *Vlasta* v krátkém komentáři s názvem „Koho volit?“¹⁸³ o blížících se volbách a zároveň nabádá ženy, aby se rozhodovaly samostatně: „*Je povinností každého občana státu, tedy i ženy, aby se tím, že dá některé straně svůj hlas, stal podle svého přesvědčení spolurozhodovatelem ve věcech, týkajících se obecného blaha i prospěchu.*“¹⁸⁴ Lze však říci, že politický boj do článků *Vlasty* v prvních měsících roku 1948 nezasáhl.

Březnová *Vlasta* již čtenáře informuje o manifestaci pracujícího lidu na Staroměstském náměstí v Praze dne 21. února 1948 a o konferenci Revolučního odborového hnutí dne

¹⁷⁹ Obě tyto skutečnosti nejsou předmětem mého výzkumu.

¹⁸⁰ Č. 2/1948.

¹⁸¹ Č. 7/1948.

¹⁸² Ripka, Hubert: Slovo o zahraničním obchodu pro ženy. *Vlasta*, ročník II. Číslo 7/1948, s. 2.

¹⁸³ Č. 5/1948.

¹⁸⁴ Neuvedeno: Koho volit?. *Vlasta*, ročník II. Číslo 5/1948, s. 3.

22. února v Praze. Článek s názvem „Za mír a lepší zítřek“¹⁸⁵ spolu s fotografiemi z manifestace a konference zaujímá celou úvodní stranu. Lze říci, že tímto číslem se *Vlasta* stává stranickým časopisem, poplatným Komunistické straně Československa. V tomto textu je jednoznačně nastolena protizápadní rétorika *Vlasty*: „I v Československu, zemi pokojné práce, vytvořily se skupiny lidí, kteří nepokrytě sympatizují se západem. Z hlediska svých úzkých zájmů lidu nepřátelských chtějí řešit poměry v Československu a včleňují se soustavnou činností do zrádných a státu nebezpečných akcí.“¹⁸⁶ Zároveň autorka textu určuje směr, jakým se mají československé ženy ubírat: „Půjdou sjednoceně, aby Československá republika ve spojení se Sovětským svazem, slovanskými a demokratickými národy světa byla pravou základnou a záštitou světového míru a socialismu.“¹⁸⁷

Dalším důkazem semknutí *Vlasty* s komunistickou stranou je prohlášení Akčního výboru československých žen z 26. února 1948: „Národní fronta žen ani Rada československých žen v této době neplnila do všech důsledků své pokrokové poslání vrcholných orgánů žen v republice. Proto se dosavadního vedení Rady československých žen a Národní fronty žen ujímá dnešním dnem Akční výbor československých žen, který sdružuje všechny věrné, lidově demokratické republice oddané ženy...“¹⁸⁸

O únorové revoluci, která se uskutečnila ve dnech 20.-25. února 1948 informuje na své úvodní straně i následující číslo *Vlasty*. V článku „Cesta k socialismu otevřena“ zdůvodňuje jeho autorka revoluční kroky a jejich cíl: „Náš lid povstal na obhajobu své zákonné vlády a svého zřízení proti pokusu reakce, která na pokyn svých spojenců na západě se pokusila zvrátit lidově demokratický řád.“¹⁸⁹ V tomto čísle je zajímavé také prohlášení Akčního výboru RČŽ a Národní fronty v Praze, který vydal pokyny československým ženám vytvářet akční výbory i v dalších městech a zároveň provádět očistu ve svých řadách a napomáhat tak při očistě národa: „Ústřední akční výbor Rady

¹⁸⁵ Č. 9/1948.

¹⁸⁶ Prokopová, Julie: Za mír a lepší zítřek. *Vlasta*, ročník II. Číslo 9/1948, s. 2.

¹⁸⁷ Prokopová, op. cit.

¹⁸⁸ Předsednictvo ústředního Akčního výboru čs. žen: Československé ženy! *Vlasta*, ročník II. Číslo 9/1948, s. 5.

¹⁸⁹ Patschová, Zdenka: Cesta k socialismu otevřena. *Vlasta*, ročník II. Číslo 10/1948, s. 2.

čs. žen a Národní fronty žen se usnesl, aby pracovnice ženského hnutí, které se svým jednáním zpronevěřily zásadám socializující demokracie, byly zbaveny svých funkcí a vyřazeny z další spolupráce.“¹⁹⁰ Toto se týkalo mimo jiné předsedkyně RČŽ Milady Horákové.

Na celé úvodní straně další *Vlasty* jsou otištěny fotografie s krátkými komentáři z pohřbu ministra Jana Masaryka dne 13. března. Je zde označován jako „apoštol lidství a míru, významný státník československé republiky“¹⁹¹. I následující strana pokračuje tématem Masarykova pohřbu, kde v článku „Zemřel Jan Masaryk“ jsou čtenáři informováni o jeho skonu. V textu je označen za „syna prezidenta Osvoboditele“¹⁹² a jsou zde rozebírány jeho životní postoje, mimo jiné např. k únorové revoluci: „Když se lid v těchto dnech ujal vlády v lidové demokracii, šel okamžitě s lidem, uvědomil si vážnost okamžiku. Osvědčil tak svou skutečnou víru v demokracii a vřelé vlastenectví, nechápaje, „jak mohou lidé jít proti vlastnímu rodu“.“¹⁹³ Lze říci, že vzhledem k oblíbenosti Jana Masaryka, který nebyl členem komunistické strany, a přesto je v článku hodnocen pozitivně, se v tuto chvíli ani nemohla objevit jeho kritika.

Velmi významné místo zaujímaly v každém vydání *Vlasty* články o činnosti Akčního výboru Rady československých žen,¹⁹⁴ které byly zaměřeny silně politicky. Oslavovaly socialismus a vybízely ženy k jeho budování jako jejich společného cíle: „Socialismus i cesta k němu přestane být pro ně přízrakem s nepříjemnými změnami jejich života. Pochopí, že budovatelská cesta, (...) je plná krásy a poznání vlastní síly.“¹⁹⁵ Budovatelská rétorika a propaganda nového režimu se začaly vkrádat i do jiných článků *Vlasty*, nehledě na to, že se jednalo o ženský časopis.¹⁹⁶

Oslava 1. máje, Svátku práce, byla pro komunistický režim vždy velkolepá, a proto byla i tématem pro *Vlastu*. Např. již titulní strana posledního dubnového vydání zobrazuje

¹⁹⁰ Neuvedeno: Akční výbor Rady čs. žen a Národní fronty. *Vlasta*, ročník II. Číslo 10/1948, neuvedeno.

¹⁹¹ Neuvedeno: Neuvedeno. *Vlasta*, ročník II. Číslo 12/1948, s. 2.

¹⁹² Pozn. Tomáše Garrigua Masaryka.

¹⁹³ Neuvedeno: Zemřel Jan Masaryk. *Vlasta*, ročník II. Číslo 12/1948, s. 3.

¹⁹⁴ Od čísla 10, 1948.

¹⁹⁵ Prokopová, Julie: K společnému cíli. *Vlasta*, ročník II. Číslo 12/1948, s. neuvedeno.

¹⁹⁶ Např. článek v čísle 14/1948 „Hospodyně ve dvouletce“ informuje o stejnojmenné výstavě a vyzývá ženy, aby přijaly nové zvyklosti a byly uvědomělými pracovnicemi.

zaplněné Václavské náměstí v Praze se vztyčenými československými vlajkami. V úvodním článku s názvem „K radostnému 1. máji 1948“ je pak popsána historie tohoto dne s agitačním zakončením: „*Od manifestace společného prvního máje půjdeme pak do další práce za urychlené zakončení dvouletky a za splnění programu, proklamovaného vládou Klementa Gottwalda k radostnému, šťastnému zítřku.*“¹⁹⁷ Ještě větší propagandou je článek Akčního výboru RČŽ, který vyzývá k manifestaci a upevnění socialismu: „*Muži-ženy-mládež - všichni půjdeme na prvního máje 1948 slavit Svátek práce pod prapory socialismu pro štěstí a lepší zítřek všech pracujících s heslem předsedy vlády: Kupředu - zpátky ni krok!*“¹⁹⁸ Jednoznačně tedy byly i svátky využívány pro účely komunistické strany.

O uskutečnění prvomájové manifestace pak informuje číslo *Vlasty* věnované Svátku matek¹⁹⁹, kde jsou hned na úvodní straně uvedeny fotografie ze zaplněného Václavského náměstí v Praze s krátkým popiskem, který chce poukázat na přijetí socialistického režimu národem: „*Letošní oslavy prvního máje vyzněly v Praze zvláště slavnostně a radostně, neboť se jich účastnil celý národ, který v jednotě a budovatelské práci jde vstříc šťastné budoucnosti.*“²⁰⁰ Je však nutno dodat, že oslav a manifestací pořádaných komunistickým režimem se národ musel účastnit povinně.

Vlasta často ve svých propagandistických člancích vysvětlovala i hospodářské záležitosti země, což mělo zřejmě lidem pomoci „správně pochopit“ záměry a cíle vlády. Např. na úvodní straně dalšího čísla v článku „Stavíme protiplán“ vysvětluje autorka textu, jakým způsobem je třeba plnit dvouletý budovatelský plán: „*Úkoly dvouletého plánu jsou nově stanoveny a každý pracující se seznamuje s podílem, který musí splnit, aby kolektiv - dílna, závod nebo celý výrobní sektor nezůstal pozadu. (...) V protiplánu má každý svůj nový úkol, jehož splnění se stává otázkou cti.*“²⁰¹

¹⁹⁷ Hodinová-Spurná, Anežka: K radostnému 1. máji 1948. *Vlasta*, ročník II. Číslo 17/1948, s. 2.

¹⁹⁸ Netušilová, Milada: Slavný první máj 1948. *Vlasta*, ročník II. Číslo 17/1948, s. neuváděno.

¹⁹⁹ Stojí za zmínku, že v dalších sledovaných číslech již Svátek matek nebyl zmiňován, protože byl komunisty nahrazen Mezinárodním dnem žen slaveným 8. března. Naopak po revoluci 1989 byl Svátek matek obnoven jako Den matek a MDŽ byl zrušen.

²⁰⁰ Neuváděno: neuváděno. *Vlasta*, ročník II. Číslo 19/1948, s. 2.

²⁰¹ Netušilová, Milada: Stavíme protiplán. *Vlasta*, ročník II. Číslo 18/1948, s. 2.

Dne 9. května 1948 byla Ústavodárným národním shromážděním schválena nová ústava, která vyhlášovala lidově demokratickou republiku, a o tom neopomnělo referovat ani další vydání *Vlasty*²⁰² formou fotografií s krátkými komentáři. Zároveň je na této úvodní straně připojen článek s názvem „Jde o nový společenský řád“, který připomíná květnové osvobození sovětskými vojsky v roce 1945 a vyzdvihuje jejich dobrosrdečnost slovy: „*A jak blízcí, milí jsou stvořitelé nového mírumilovného světa, naši slovanští bratři, kteří budují rozbité země, nasycují miliony a dávají radost a kulturu k dennímu chlebu života.*“²⁰³ Ostatně chvála sovětským vojákům byla na stránkách *Vlasty* udělována často, nikoli však již vojákům ze západních zemí. Zároveň je tento text agitací k blížícím se volbám a striktně apeluje na ženy, aby šly volit: „*Proto 30. květen je tak významný, náš hlasovací lístek bude vizitkou uvědomělosti českých žen. (...) Ani nemocná žena nezůstane doma. Plná volební účast žen zajistí vítězství lidu. Jediný bílý lístek nebude vhozen rukou ženy.*“²⁰⁴ Podobně důrazně apeluje na ženy na další straně téhož vydání Akční výbor RČŽ: „*Vyzýváme všechny československé ženy k uvědomělému splnění občanské povinnosti!*“²⁰⁵

Také další *Vlasta*²⁰⁶ informuje na úvodní straně o volbách, tentokrát však prezidentských. Autorka textu zde cituje z posledního dopisu prezidenta Edvarda Beneše, který po přijetí nové ústavy abdikoval na funkci prezidenta dne 7. června 1948, a zároveň zdůrazňuje, že „*jeho víru v krásnou budoucnost republiky naplníme skutečností*“²⁰⁷, a to pod vedením nového prezidenta. Je však otázkou, nakolik byla tato slova v dalším vývoji uskutečňována?

Novým prezidentem Československa byl dne 14. června 1948 zvolen Klement Gottwald, o čemž spravuje čtenáře následující číslo *Vlasty* v článku „První dělník republiky - dobrý hospodář“²⁰⁸. Tato jednomyslná volba třetího prezidenta je zde zachycena i na několika fotografiích s krátkými komentáři. Článek je oslavným textem

²⁰² *Vlasta*, č. 20, 1948.

²⁰³ Prokopová, Julie. Jde o nový společenský řád. *Vlasta*, ročník II. Číslo 20/1948, s. 2.

²⁰⁴ Prokopová, op. cit.

²⁰⁵ Akční výbor Rady čs. žen. Československé ženy! *Vlasta*, ročník II. Číslo 20/1948, s. 3.

²⁰⁶ *Vlasta*, č. 24, 1948.

²⁰⁷ Spurná-Hodinová, Anežka. K volbě třetího prezidenta republiky. *Vlasta*, ročník II. Číslo 24/1948, s. 2.

²⁰⁸ *Vlasta*, č. 25, 1948, s. 2.

na Gottwalda a jednoznačným výčtem jeho kladů. Je zde označován jako „jeden z lidu“ nebo „dělnický prezident“ a jeho zvolení je zde hodnoceno jako „projev důvěry všeho lidu“.²⁰⁹

Další číslo *Vlasty*²¹⁰ se na úvodní dvoustraně věnuje budování socialismu. Články objasňující hospodářskou situaci se nevyhýbají ani ženskému časopisu a navíc vybízejí ženy, aby se na budování aktivně podílely. Např. z projevu ministryně výživy Ludmily Jankovcové: „Žádám vás všechny, které představujete pokrokovou část našich žen, pomáhejte hospodářsky budovat naši republiku, pomozte zkrátit cestu k socialismu.“²¹¹ Podobně na další straně v článku „Pětiletý plán“ vysvětluje autorka, proč ještě stát neoplývá bohatstvím a jaké jsou cíle plánování: „Vidět perspektivně a umět ženám dát horoucí citění pro budovatelské úsilí, přiblížit vysoké horizonty socialistické budoucnosti a při tom strážlivě pojímat šedou skutečnost uskrovňování se v dnešku.“²¹² Článek měl zřejmě ženy uchlácholit, aby skromně očekávaly lepší zítřky, ale zároveň tomu napomohly vroucím budování socialismu.

Konec léta roku 1948 se nesl ve znamení úmrtí bývalého prezidenta Edvarda Beneše,²¹³ kterému se věnuje i *Vlasta*.²¹⁴ Prezentuje jej jako žáka a pokračovatele díla T. G. Masaryka a jeho činy hodnotí kladně. Zároveň je zde uveden jeho projev na celostátním sjezdu československých žen v Praze v roce 1946, v němž se přidává na stranu emancipačního úsilí žen. Další strana doplněná o fotografie Edvarda Beneše se ženou pak informuje o jeho úmrtí a popisuje jeho život, přičemž je nazýván jako „velký syn našeho národa“ nebo „prezident Budovatel“ a zároveň zdůrazňuje: „Prezident Beneš stojí u kolébky všech zákonů a dekretů, jimiž přechází moc do rukou lidu.“²¹⁵ Následující vydání *Vlasty*²¹⁶ ještě přináší fotografie z jeho pohřbu a zároveň uvádí některé z jeho myšlenek. V dalších sledovaných číslech *Vlasty* již téměř nebyla osobnost Edvarda Beneše ani T. G. Masaryka prezentována.

²⁰⁹ Urbanová, Věra. První dělník republiky - dobrý hospodář. *Vlasta*, ročník II. Číslo 25/1948, s. 2.

²¹⁰ *Vlasta*, č. 27, 1948.

²¹¹ Jankovcová, Ludmila. Společným úsilím k šťastné budoucnosti. *Vlasta*, ročník II. Číslo 27/1948, s. 2.

²¹² Prokopová, Julie. Pětiletý plán. *Vlasta*, ročník II. Číslo 27/1948, s. 3.

²¹³ Zemřel 3. září 1948.

²¹⁴ *Vlasta*, č. 36, 1948. V tomto čísle mu byla věnována titulní strana a první dvoustrana.

²¹⁵ Prokopová, Julie. Velký syn národa. *Vlasta*, ročník II. Číslo 36/1948, s. 3.

²¹⁶ *Vlasta*, č. 37, 1948.

Různé oslavy, výročí a manifestace byly příležitostí k propagandě vládnoucího režimu. K oslavě 30. výročí vzniku Československé republiky tak přináší i *Vlasta*²¹⁷ na úvodní straně fotografie z 28. října 1918 a zároveň oslavný budovatelský článek „S praporem bílým k míru a rudým k socialismu“, který shrnuje posledních třicet let Československa, plnění dvouletého plánu a na pozadí kritiky západního kapitalismu typicky vyzdvihuje Sovětský svaz a socialismus: „*Vytvoření a vybudování první socialistické země postavilo hráz kapitalistické rozpínavosti. (...) Na scéně spojených národů imperialismus v čele s USA haraší zbraněmi, hrozí národům mučením a válkou. Proto my, československé ženy, se stavíme tak upřímně a nadšeně za Sovětský svaz a jeho mírumilovné cíle při hospodářské obnově států, zbídačelých válkou.*“²¹⁸ Tato protiválečná propaganda měla být zřejmě ospravedlněním plánovaného mohutného rozvoje zbrojního průmyslu v Československu.

Tímto se větší společenská témata ve *Vlastě* vyčerpala. Lze však zmínit ještě poslední prosincové číslo *Vlasty*, v němž na úvodní straně autorka článku „Mír a lidský život obětím válek a fašismu“²¹⁹ informuje o tom, jak nová vláda pečuje o oběti válek a poškozené. Na podkladě toho však vyzdvihuje opět Sovětský svaz a nejen jeho nezpochybnitelnou pomoc proti okupantům, ale zdůrazňuje i jeho soudobý význam, že „*Sovětský svaz jediný hájí kolektivní bezpečnost*“²²⁰, a zároveň že blahobytu lze dosáhnout pouze „*cestou věrného a upřímného přátelství na život a na smrt se Sovětským svazem a zeměmi lidových demokracií*“²²¹. Přitom neopomíjí dodat tvrdou kritiku západních zemí, které jsou podle autorky silným protikladem Sovětského svazu, neboť zatímco „*Amerika pohlcuje kapitalistické země a vleče je do katastrofy, (...) Sovětský svaz je ušlechtilým bojovníkem za mír, svobodu všech národů*“²²². Zde lze vidět, jak komunistický režim dokázal využívat mírové téma k manipulaci veřejným míněním ve svůj prospěch. Zároveň je v textu kritizováno řešení poválečné situace,

²¹⁷ *Vlasta*, číslo 43, 1948.

²¹⁸ Prokopová, Julie. S praporem bílým k míru a rudým k socialismu. *Vlasta*, ročník II. Číslo 43/1948, s. 2.

²¹⁹ *Vlasta*, č. 52, 1948, s. 2.

²²⁰ Prokopová, Julie. Mír a lidský život obětím válek a fašismu. *Vlasta*, ročník II. Číslo 52/1948, s. 2.

²²¹ *Ibid.*

²²² *Ibid.*

zejména Marshallův plán²²³, pomocí kterého „Američané vykořisťují Evropu, rozdělují ji, aby ji mohli ovládat“²²⁴. Realita v souvislosti s Marshallovým plánem však byla zcela odlišná, protože jeho cílem byla pomoc evropským zemím zničeným válkou.

V ročníku 1948 *Vlasty* je tedy zjevný přechod od svobodného nestranného časopisu pro ženy, v němž mohly čtenářky vedle typicky ženských rubrik jako móda nebo recepty nalézt také články o tom, jak se vyvíjí společenská situace, zejména v souvislosti s ženskou problematikou, k časopisu, který se od březnového vydání stává ideologicky zaměřeným propagátorem vládnoucího komunistického režimu.

3.2.2 *Vlasta* 1953

Časopis *Vlasta* se i v roce 1953 nesl v duchu budování socialismu, ovšem mnohem výrazněji než v roce 1948 a jednotlivé články tomu odpovídaly. Přestože byla *Vlasta* nadále ženským časopisem, ideologický podtext, budovatelská rétorika a propagandistická hesla se textům v časopise pro ženy zjevně nevyhýbala.

Téměř ve všech číslech tohoto ročníku se vyskytují články a reportáže o společenském dění v různých zemích, nejčastěji pak v zemích tzv. východního bloku²²⁵ a ostatních komunistických zemích.²²⁶ Texty týkající se těchto států jsou oslavné, naproti tomu zmínky o západních zemích jsou výrazně kritické.

Vybraným oblastem aktuálního společenského dění v Československu však tento ročník *Vlasty* věnuje také pozornost. Např. v březnovém čísle²²⁷ se úvodní strana věnuje 1. celostátní konferenci Komunistické strany Československa. V článku „Z historických dnů“ je čtenář informován o významu této konference pro budování socialismu: „*Je to především referát soudruha prezidenta Gottwalda, v němž do základu odhalil záškodnickou činnost nepřátel ve straně i škody, které napáchali, provedl bilanci*

²²³ Jeho tvůrcem byl americký ministr zahraničí G. C. Marshall. Plán měl pomoci zemím, jejichž hospodářství válkou utrpělo.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Jednalo se o Sovětský svaz a jeho politické satelity ve střední a východní Evropě (vedle Československa to byla Německá demokratická republika, Polsko, Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko).

²²⁶ Např. o Vietnamu nebo KLDŘ. Tato témata však nejsou předmětem mého výzkumu.

²²⁷ *Vlasta*, číslo 3, 1953.

*úspěchů i rozbor nedostatků v našem hospodářském životě a vytyčil směrnice k jejich překonávání.*²²⁸ Následující úryvek je zároveň ukázkou typického ladění článků, v nichž *Vlasta* opět nemilosrdně kritizovala západní země a naopak východní země hodnotila velmi pozitivně, přičemž téma oslavy Východu se prolíná celým ročníkem: „*Nepřítel soptí a vzteká se v západním tisku i rozhlasu. Jak by ne! Bdělost naší strany a našeho lidu ho připravila o cenné pomocníky při špinavém díle.*“²²⁹ Dále je zde zdůrazněna nutnost dodržovat stranickou disciplínu, přísně plnit usnesení strany a bojovat za mír.

Boj za mír je i v ročníku 1953 velmi častým námětem různých článků ve *Vlastě*, a také např. titulní strany březnového čísla²³⁰, kde nad kresbou sovětského vojáka a ženy s dítětem v náručí vlaje rudá vlajka s bílým nápisem „Mír musí být zachován.“ Toto téma se dále objevuje např. i v další *Vlastě*²³¹, kde celou první dvoustranu zaujímá soubor článků se společným názvem „Kupředu, československá úderná brigádo, do boje za světový mír!“, jenž byl zároveň heslem II. sjezdu zástupců československých obránců míru ve dnech 17.-18. ledna 1953 v Praze ve vinohradské sokolovně ČKD Stalingradu²³². Úvodní článek spravuje čtenáře o obecných záležitostech týkajících se sjezdu a následuje shrnutí projevu předsedkyně Čs. výboru obránců míru Anežky Hodinové-Spurné. Jak ukazuje citace z tohoto článku, propaganda a ideologie se významnému mírovému hnutí opět nevyhnula a naopak jej zneužila ve prospěch režimu: „*Je tedy naším prvním úkolem rozšířit a prohloubit základnu mírového hnutí v našem lidu, aktivizovat co nejvíce našich občanů k naší výstavbě přesvědčením o tom, že na nich všech a na každém zvlášť záleží, aby naše vlast byla uchráněna nového útoku fašistických okupantů, nového zpusťování válečnými hrůzami, chystanými ze strany amerického imperialismu.*“²³³ I zde je téma doplněno o fotografie ze sjezdu, z nichž jedna poukazuje na zcela zaplněný sál sokolovny.

²²⁸ Neoznačeno: Z historických dnů. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 3/1953, s. 2.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ *Vlasta*, číslo 3, 1953.

²³¹ *Vlasta*, číslo 5, 1953.

²³² Jde o tehdejší název.

²³³ Neoznačeno: Kupředu, československá úderná brigádo, do boje za světový mír! *Vlasta*, ročník VII. Číslo 5/1953, s. 1.

Barevná titulní strana prvního březnového čísla²³⁴ s Klementem Gottwaldem, davem lidí a zdviženými československými a sovětskými vlajkami napovídá, jaké bude úvodní téma *Vlasty*. „K pátému výročí slavného únorového vítězství“, tak zní název úvodní dvoustrany. Dne 25. února 1953 se oslavovalo 5. výročí „slavného vítězství pracujícího lidu, který svým mohutným nástupem v čele se svou komunistickou stranou a soudruhem Klementem Gottwaldem rozdrtil spiknutí československé i mezinárodní reakce“²³⁵. Autorem tohoto oslavného článku je náměstek ministra vnitra Spurný, který zde tendenčně popisuje události převratu i situace, jež mu předcházely. Českoslovenští pravicoví politici, jejichž jména zde nejsou uvedena, jsou v článku označeni jako „rozvratníci“, „reakcionáři“ a „reakční živly“, zatímco členové komunistické strany jsou zde vyzdvihováni jako zachránci lidu. Např.: „Slova soudruha Klementa Gottwalda byla ocelovým svorníkem, který spojoval žulové odhodlání našeho lidu neustoupit reakci, bit se až do vítězství.“²³⁶ Text doplňují fotografie z únorového převratu 1948 a je zakončen zdůrazněním velikosti Sovětského svazu: „Vítězný únor zajistil rozdrčením reakčního puče moc v rukou našeho lidu, zajistil vývoj našeho státu k socialismu, k životu ve svobodě, míru a štěstí našeho lidu ve věrném přátelství a spojenectví s velikým, nepřemožitelným Sovětským svazem.“²³⁷

Dne 5. března 1953 zemřel sovětský vůdce Stalin a oslava jeho osobnosti se stala velkým tématem pro další březnové číslo²³⁸ *Vlasty*. Stalinovi byla věnována nejen titulní strana s jeho portrétem, ale také úvodní dvoustrana, kde je čtenář oznámením Ústředního výboru KSČ a vlády s lítostí informován o Stalinově skonu. Je zde zdůrazněno, že šlo o velikou ztrátu i pro Československo: „Tato nesmírná, nejbolestivější ztráta, která postihla sovětskou zemi, je nesmírnou, nejbolestivější ztrátou i pro naši Komunistickou stranu, pro všechny československý lid a celé

²³⁴ *Vlasta*, číslo 9, 1953.

²³⁵ Spurný, Gríša: K pátému výročí slavného únorového vítězství. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 9/1953, s. 2.

²³⁶ Spurný, Gríša: K pátému výročí slavného únorového vítězství. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 9/1953, s. 2.

²³⁷ Spurný, op. cit., s. 3.

²³⁸ *Vlasta*, číslo 10, 1953.

pokrokové lidstvo.²³⁹ Oznamení doplňuje fotografie Stalina s úryvkem z oslavné básně „Stalin“ od Vítězslava Nezvala.

I v dalších textech je Stalin oslavován a někteří autoři líčí setkání s ním.²⁴⁰ S tímto tématem souvisí také článek „Josef Vissarionovič Stalin k ženám“. Komunisté se vždy pyšnili svým bojem za práva a ochranu žen, jak napovídá úvodní věta článku: „*Pouze Leninova a Stalinova strana, těsně spojená s lidem, nikoliv jen slovy, ale skutky, vytrvale usiluje o uskutečnění požadavků, směřujících k úplné hospodářské a politické rovnoprávnosti žen.*“²⁴¹ Západní kapitalistické země byly naopak označovány jako ty, které ženy diskriminují. Jaká byla realita, je však jiná otázka.

Dále *Vlasta* zveřejnila některé Stalinovy projevy, např. k Mezinárodnímu dni žen²⁴² nebo k pátému výročí prvního sjezdu dělnických a rolnických žen.²⁴³ Zde stojí za povšimnutí Stalinovo oslavování žen jako dělnic, které se mají semknout k zajištění „*vítězství proletářské revoluce*“²⁴⁴ a vymanit se z „*duchovního a hospodářského porobení buržoazii*“²⁴⁵. Zároveň vysvětluje, proč je důležitá politická výchova žen: „*Žena-dělnice, stojí po boku dělníka, společně s ním pracuje na výstavbě našeho průmyslu. Může pomoci společné věci, bude-li politicky uvědomělá, bude-li politicky vyškolená.*“²⁴⁶ I tuto dvoustranu doplňují různé fotografie zachycující velkého vůdce.

Téma Stalinova úmrtí nevynechává ani následující číslo *Vlasty*²⁴⁷, byť se již neobjevuje na titulní straně. Úvodní strana se v článku s názvem „Přísaha věrnosti československého lidu odkazu soudruha Stalina“ věnuje smuteční tryzně za Stalina, která se konala dne 9. března 1953 v Československu, a kde mu byla vzdána čest a

²³⁹ Neuvedeno: Všem členům strany, všem dělníkům, všemu pracujícímu lidu Československa. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 11/1953, s. 3.

²⁴⁰ Např. v článku „Stalin, náš učitel“ nebo „Setkání se Stalinem“.

²⁴¹ Popova, Nina Vasiljevna: Josef Vissarionovič Stalin k ženám. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 11/1953, s. 8.

²⁴² Ze 7. března 1926.

²⁴³ Z listopadu 1923.

²⁴⁴ Stalin, Josef Vissarionovič: Josef Vissarionovič Stalin k ženám. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 11/1953, s. 8.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ *Vlasta*, číslo 11, 1953.

přijata přísaha, jejíž text článek obsahuje.²⁴⁸ Z přísahy mimo jiné plyne, že Komunistická strana Československa měla nadále dbát na pokračování Stalinovy politiky: „*Strážcem odkazu soudruha Stalina v naší zemi je Komunistická strana Československa. Naše komunistická strana v čele s věrným Stalinovým žákem soudruhem Gottwaldem vedla náš lid vítězně v boji proti kapitalismu a fašistické okupaci.*“²⁴⁹ Je třeba dodat, že tuto vynucenou přísahu složily miliony lidí po celé zemi a masovost této akce dokazuje fotografie ze zaplněného Václavského náměstí v Praze.

I další strany tohoto čísla se věnují oslavě a odkazu Stalina. Např. článek „Stalin žil, Stalin žije, Stalin bude žít!“, v němž autorka textu mimo jiné připomíná „úspěchy“ Stalinovy hospodářské politiky a naopak opět útočí na kapitalistický západ a jeho nedostatky: „*Kapitalistický tábor v čele s americkými imperialisty, přes svoji společnou zběsilou nenávist proti SSSR a celému světu míru, demokracie, pokroku a socialismu, je zmítán hlubokými rozpory, zatímco socialistický tábor v čele se SSSR je naprosto jednotný a semknutý.*“²⁵⁰ Na další straně vyjadřuje několik žen obrovskou lítost nad ztrátou soudruha Stalina v článku „Stalin žije v nás“. Podobně dvoustrana²⁵¹ doplněná o fotografie Stalina líčí jeho význam pro celý svět, a to zejména v souvislosti s jeho mírovými snahami, v článku „Povede nás dále v boji za mír“: „*Stalin – mír! Dvě slova, která jsou spolu navždy nerozlučně spjata. Dvě slova, která znamenají totéž. Stalin - mír!*“²⁵² Z těchto glorifikací je zřejmé, jak silně „kult osobnosti“ působil.

Také další číslo²⁵³ mělo shodou okolností velké téma - úmrtí Stalinova žáka, Klementa Gottwalda - prezidenta Československé republiky. Je mu věnována titulní strana s jeho portrétem a o jeho skonu informuje na úvodní straně Ústřední výbor Komunistické strany Československa v prohlášení „Všemu pracujícímu lidu Československa!“: Gottwald zemřel 14. března 1953 po krátké nemoci. Prohlášení se zármutkem informuje, že se o jeho záchranu pokoušeli nejlepší sovětsí lékaři, a že jeho odchod je

²⁴⁸ Přísaha tehdy byla přečtena předsedou vlády Viliamem Širokým.

²⁴⁹ Neuvedeno: Přísaha věrnosti československého lidu odkazu soudruha Stalina. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 12/1953, s. 2.

²⁵⁰ Spurná-Hodinová, Anežka: Stalin žil, Stalin žije, Stalin bude žít! *Vlasta*, ročník VII. Číslo 12/1953, s. 3.

²⁵¹ S. 7-8.

²⁵² Brejchová, Jiřina: Povede nás dále v boji za mír. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 12/1953, s. 8.

²⁵³ *Vlasta*, číslo 12, 1953.

obrovskou ztrátou pro Československo i lid: „*Nadešly těžké, přetěžké hodiny pro československý lid. Krátce po úmrtí velikého Stalina stihá jej nové, nesmírné neštěstí. Odešel milovaný vůdce našeho pracujícího lidu, náš nejlepší a nejvěrnější žák Lenina a Stalina, pravý otec naší svobodné lidově demokratické vlasti.*“²⁵⁴ I v tomto textu nalezneme vyzdvihování jeho pozitivních vlastností a činů a typickou antizápadní rétoriku: „*Odešel soudruh Gottwald, který učil a naučil náš lid, jak bít kapitalisty, vykořisťovatele, nepřátele lidu, a který v tomto boji sjednotil nerozlučně české a slovenské pracující.*“²⁵⁵

Toto číslo *Vlasty* obsahuje dále výňatky z projevů Klementa Gottwalda k ženám, v nichž je vyzývá, aby se ještě více spojily k výstavbě republiky, budování socialismu a k boji za mír s heslem „Buduj vlast, posílíš mír!“. Článek s názvem „Z odkazu soudruha Klementa Gottwalda“ obsahuje úryvky z několika jeho projevů k významným událostem, které spojuje Gottwaldův obdiv k leninsko-stalinské politice, zdůraznění nutnosti plnit budovatelské úkoly a bojovat proti reakčním kapitalistickým žvlům.

Následné zvolení nového československého prezidenta Antonína Zápotockého nemohla *Vlasta* nezaznamenat. Již titulní strana tohoto povolebního čísla²⁵⁶ zobrazuje jeho portrét a téměř celé toto vydání je naplněno články, které se týkají politických vůdců, z čehož by náhodný čtenář určitě neměl pocit, že jde o časopis pro ženy. Např. úvodní strana v děkovném článku Ludmily Jankovcové „Veliký žák velikého učitele“ vzpomíná na Klementa Gottwalda a jeho snahy bojovat proti fašismu a následně vybudovat socialistickou zemi po vzoru Sovětského svazu. V článku se projevuje, oproti roku 1948, negativní postoj k Benešově vládě, která mu měla v jeho snahách bránit: „*Burcoval do boje proti fašismu, vyzýval k vytvoření jednotné lidové fronty. Neústupně a nesmlouvavě, i když „demokratická“ Benešova republika na něj vydala zatykač, rozháněla schůze komunistů a zastavila Rudé právo.*“²⁵⁷

²⁵⁴ Neuvedeno: Všemmu pracujícímu lidu Československa!. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 13/1953, s. 2.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ *Vlasta*, číslo 14, 1953.

²⁵⁷ Jankovcová, Ludmila: Veliký žák velikého učitele. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 2.

Další článek pak informuje o zvolení Antonína Zápotockého, nejbližšího spolupracovníka Klementa Gottwalda, druhým dělnickým prezidentem dne 21. března 1953. Autorka textu obdivně shrnuje slova o jeho osobě: „*Tak nám pomáhal jít gottwaldovskou cestou dobrý hospodář. A dnes stojí v čele našeho úsilí. Pod jeho vedením budeme věrně plnit vůli a odkaz zakladatele a tvůrce naší socialistické republiky Klementa Gottwalda.*“²⁵⁸

Na další straně s názvem „Nad rakví Klementa Gottwalda“ je uveden závěr z projevu Antonína Zápotockého k jeho úmrtí, v němž mimo jiné slibuje další budování socialismu a dokončení první Gottwaldovy pětiletky s úderným heslem „Kupředu, kupředu, zpátky ni krok!“. A dále část projevu maršála Sovětského svazu N. A. Bulganina vyjadřujícího lítost za sovětský lid nad skolem Klementa Gottwalda a snahu „*poskytovat československému lidu podporu a pomoc v budování socialismu*“²⁵⁹.

Dále náměstek ministra vnitra Gríša Spurný popisuje chvíle posledního rozloučení s Klementem Gottwaldem v článku „Klement Gottwald - první dělnický prezident“. I zde nejsou opomenuty jeho zásluhy a je vnímán jako symbol dělnické třídy utlačované kapitalismem, jako bojovník proti nespravedlivému kapitalistickému řádu: „*Miliony dělníků a pracujících naší země si řeknou - ve staré buržoazní republice jsme byli zotročenou, vykořisťovanou masou - dnes jsme pány republiky, vládnoucí třídou ve státě.*“²⁶⁰

I další dvoustrana²⁶¹ přináší články vyjadřující lítost nad úmrtím soudruha Gottwalda, ale zároveň naději vycházející ze slibu věrnosti, že se Československo bude dál ubírat v jeho stopách, např. v člancích „Národ se loučí“, „Naše podpisy zavazují“ a „Bude žít v našich srdcích“. Ladění těchto článků je stejné - vyjádření smutku, bolesti nad ztrátou, vzpomínky na jeho dobré skutky a následně naděje v další pokrok. Texty doplňují fotografie zachycující, jak se národ loučí se svým prezidentem, jak lidé, včetně dětí,

²⁵⁸ Bernášková, Alena: Do čela našich národů. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 3.

²⁵⁹ Bulganin, N. A.: Nad rakví Klementa Gottwalda. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 4.

²⁶⁰ Spurný, Gríša: Klement Gottwald - první dělnický prezident. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 5.

²⁶¹ Strany 6-7.

stojí nad jeho rakví a vyčkávají v dlouhých frontách, aby naposledy mohli spatřit jeho tvář.

Poté následuje rozsáhlý text s názvem „Nad velkým dílem Klementa Gottwalda“²⁶², který je dalším oslavným článkem na život a dílo Gottwalda, a který má být zároveň inspirací pro pracující lid. V textu jsou uvedeny úryvky z jeho projevů a vzpomínky členů komunistické strany, např. z jeho vystoupení v Národním shromáždění dne 11. října 1938: „*Troufalá útočnost nepřítelova byla podnícena osudnou kapitulací československé vlády dne 30. září 1938. My před celým národem a celým světem prohlašujeme, že vláda neměla ani ústavního, ani politického práva kapitulovat. Lid chtěl bojovat.*“²⁶³ Jeho poslední budovatelský projev z 8. března 1953, vysílaný rozhlasem, je v textu zdůrazňován jako posvátný odkaz, kterým je třeba se řídit: „*Proto budeme plnit Stalinův odkaz i tím, že - byť s krutým žalem v srdci - vysoko pozvedneme prapor Lenina a Stalina, a rázně vykročíme na cestě, kterou nám ukázal Stalin, na cestě výstavby socialismu v naší zemi a na cestě boje za udržení míru.*“²⁶⁴

Aby nebyl opomenut velký vůdce Sovětského svazu, je také jemu věnována dvoustrana²⁶⁵ tohoto čísla. „O velkém člověku - soudruhu Stalinovi“ píše článek *Vlasta* Váňová. Líčí jeho život od dětství, přes jeho revoluční počátky až po vítězství Sovětského svazu nad fašismem a text ukončuje autorka slovy: „*A pevně jsme si všichni přislíbili: Stalinovo dílo dobudujeme. Ještě silnější teď všichni budeme, ještě zocelenější. Stalin bude v každém z nás.*“²⁶⁶

Poté co byla dostatečně vzdána čest památce dvou velkých vůdců, věnuje se další číslo *Vlasty*²⁶⁷ opět novému československému prezidentovi Antonínu Zápotockému. V článku „Povede nás k šťastné budoucnosti“ je mu věnována úvodní strana. Popisuje, jak věrně stál po boku Klementa Gottwalda, a jak je jeho život „*prolnut prací a životním*

²⁶² Strana 8-11.

²⁶³ Gottwald, Klement: Neuvedeno. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 9.

²⁶⁴ Gottwald, op. cit., s. 11.

²⁶⁵ Strana 12-13.

²⁶⁶ Váňová, Vlasta. O velkém člověku - soudruhu Stalinovi. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 13.

²⁶⁷ *Vlasta*, číslo 15, 1948.

*bojem za práva a svobodu pracujícího lidu, za socialistický řád*²⁶⁸. Autorka do něj vkládá veškeré naděje a vidí jej jako přímého pokračovatele stalinské a gottwaldovské politiky.

Dále není opomenut ani nově zvolený předseda vlády Československa, Viliam Široký. Také on je *Vlastou* považován za Gottwaldova věrného spolubojovníka a přítele Sovětského svazu: „*Celý život soudruha Viliama Širokého je nepřetržitým pásmem bojů proletářského revolucionáře za vítězství svaté věci osvobození dělnické třídy ze jha kapitalistického vykořisťování.*“²⁶⁹

Z uvedených témat je zřejmé, že se v tomto exponovaném období zcela ztrácela skutečnost, že se jedná o ženský časopis a „kult osobnosti“, tolik typický pro komunistický režim, ukázal svoji sílu i v ženském časopise.

Jak již bylo řečeno výše,²⁷⁰ oslavy, výročí a manifestace byly komunistickému režimu vlastní. Opět tedy ve *Vlastě* nechybělo ani téma 1. máje - Svátku práce a na úvodní straně dalšího čísla²⁷¹ se historii i současnosti tohoto svátku věnuje poslankyně Národního shromáždění Růžena Zahrádková v článku s názvem „Pod praporem Lenina a Stalina, věrni dílu Klementa Gottwalda, vpřed k socialismu“. O přisvojení tohoto svátku komunisty je následující úryvek: „*Roku 1922 se koná poprvé První máj pod praporem Komunistické strany Československa. Dělnické první máje jsou bojovými průvody a tábory lidu proti buržoazii, proti vykořisťování.*“²⁷² Text zakončuje autorka budovatelskou výzvou všem ženám: „*Československé ženy! Ještě houževnatěji a směleji do boje za vybudování socialismu v naší vlasti, za šťastnou budoucnost našich dětí, za mír mezi národy!*“²⁷³

²⁶⁸ Spurná-Hodinová, Anežka: Povede nás k šťastné budoucnosti. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 15/1953, s. 2.

²⁶⁹ Neuvedeno: Život bojovníka - revolucionáře. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 15/1953, s. 3. I tato dvoustrana 2-3 je doplněna fotografiemi Antonína Zápotockého a Viliama Širokého.

²⁷⁰ Viz ročník 1948.

²⁷¹ *Vlasta*, číslo 18, 1948.

²⁷² Zahrádková, Růžena: Pod praporem Lenina a Stalina, věrni dílu Klementa Gottwalda, vpřed k socialismu. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 18/1953, s. 3.

²⁷³ Ibid.

V následující *Vlastě* vyjadřuje poslankyně Julie Prokopová v úvodním článku vřelý dík sovětské armádě k 8. výročí osvobození Prahy dne 9. května: „*A náš lid vděčně vzpomíná na své osvoboditele, jimž v den vítězství věnoval květinami.*“²⁷⁴ I této pietní vzpomínky autorka využívá k výzvě k budování socialismu po sovětském vzoru a k boji za mír.

Společenskému tématu prezidentské amnestie se věnuje jedno z dalších čísel *Vlasty*²⁷⁵. Tato rozsáhlá amnestie měla v duchu redakčního pojetí poukázat na silnou jednotu československého lidu a dát šanci zapojit se do budovatelského úsilí i těm, kdo se provinili proti zákonům, zejména mladým lidem. Šance však neplatila pro „*diverzanty, záškodníky a špiony, pro ty, kteří svým jednáním pomáhali našim nepřátelům*“²⁷⁶. V tomto textu je zajímavé sledovat rozlišení „staré kapitalistické společnosti“, která podle autorky přímo ovlivňovala mnohé jedince k porušování zákonů a „nové socialistické společnosti“, která tato porušení musela odsoudit, protože narušovala poklidné budování socialismu.

Tímto se velká témata ve *Vlastě* roku 1953 vyčerpala. Jak je vidět, věnovala se *Vlasta* společensko-politickým tématům poměrně obšírně, a to v těch případech, kdy si to žádala propagandistická oslava komunistického režimu, socialismu a Sovětského svazu, tedy oslavám velkých vůdců. V článcích byly ideologickým způsobem často využívány zásadní hodnoty jako mír, svoboda, demokracie, láska k vlasti a negativním způsobem byly popisovány a hodnoceny západní kapitalistické země a jejich politika. Zato téma, které vzešlo z rukou komunistické strany a mělo značně velký negativní dopad na československou společnost, tedy měnová reforma z 1. června 1953 a masové protesty, které vyvolala, nebylo na stránkách *Vlasty* zmíněno vůbec. Stejně tak se *Vlasta* nezmínila o vykonstruovaných politických procesech.²⁷⁷

²⁷⁴ Prokopová, Julie: Věčná sláva hrdinům - osvoboditelům!. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 19/1953, s. 2.

²⁷⁵ *Vlasta*, číslo 21, 1953.

²⁷⁶ Havlínová, Marie: President republiky udělil amnestii. *Vlasta*, ročník VII. Číslo 21/1953, s. 3.

²⁷⁷ V roce 2013 si připomínáme 60 let od této události a různá média o ní nezapomínají informovat, např.: Lidové noviny.

3.3 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1968-1969

3.3.1 Vlasta 1968

Rok 1968 je vnímán jako rok uvolnění, které se odrazilo v celé československé společnosti, časopis *Vlasta* nevyjímaje. I v tomto ročníku přináší vedle běžných ženských témat a problémů ženy ve společnosti²⁷⁸ také informace o společenské situaci v jiných zemích i v Československu. Nenacházíme zde však žádné velké články o budování socialismu a zejména ne rozsáhlé texty oslavující Sovětský svaz. Naopak zde nalezneme dokonce články či reportáže o západních zemích.

V lednovém čísle *Vlasty* můžeme nalézt článek s názvem „Čas - úhlavní nepřítel“, který se zabývá nadcházejícími volbami do národních výborů. Text však není výzvou ženám k jednostranné volbě a budování socialismu, jak bychom mohli nalézt v předchozích sledovaných ročnících, ale spíše řeší situaci žen v národních výborech, a jak zajistit to, aby se jejich počet zvýšil, tedy zejména změnu podmínek, v nichž ženy pracují a žijí. Do textu se částečně promítá i soudobá uvolněná situace, když autorka uzavírá článek slovy: „Bez takové změny bude další demokratizace našeho života - a vysoká účast žen ve veřejném životě je jednou z jeho podmínek i důsledků - neúplná a okleštěná.“²⁷⁹ Volbám se věnuje také článek na úvodní straně následujícího čísla *Vlasty*²⁸⁰, který sice nabádá k volbě, ale zároveň se voličům snaží naznačit, že mají alespoň možnost výběru kandidátů do národních výborů a zároveň říká: „Na čem bychom se měli všichni podílet, je tvorba programů jednotlivých kandidátů a tím i celého národního výboru. Tohle přece nemůžeme nechat jen na kandidátech a na skupince funkcionářů.“²⁸¹

Změny ve společnosti se promítaly i do dalších témat a článků. Např. v únorovém vydání *Vlasta* informuje v článku „Překonat bariéru nedůvěry“ o sjezdu družstevníků, který se nesl v duchu otevřené diskuze a kritiky, a na němž vystoupil první tajemník ÚV

²⁷⁸ Jími se *Vlasta* zabývala v rámci Československého svazu žen.

²⁷⁹ Háková, Libuše. Čas - ústavní nepřítel. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 3/1968, neuvedeno.

²⁸⁰ *Vlasta*, č. 4, 1968.

²⁸¹ Neuvedeno. Přemýšlet bychom měli všichni. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 4/1968, s. 3.

KSČ Alexander Dubček. Poukázal zde na práci žen v zemědělství a zdůraznil společenské změny a tedy „*nutnost postavit současné vztahy tříd v naší společnosti na vztazích vzájemné důvěry, jednoty a spolupráce*“²⁸².

V této době uvolnění se začaly zmiňovat a kritizovat také politické procesy a „kult osobnosti“. Toto téma neopomíjí ani *Vlasta*, která např. v dalším čísle²⁸³ přináší krátký rozhovor s ministrem lesního a vodního hospodářství Josefem Smrkovským. Na jednu stranu pozitivně hodnotí ideály socialismu, ale zároveň dobu „kultu“ vnímá negativně: „*Ty věci dnes zní skoro jako zlý sen. (...) Naopak - právě proto, že ty věci byly, je potřeba pracovat pro to, aby se už nikdy stát nemohly.*“²⁸⁴ Rok 1968 byl tedy dobou, kdy začaly vycházet na světlo světa skutečnosti, o nichž běžní lidé neměli ani tušení a tisk byl jejich zprostředkovatelem - časopis *Vlasta* nevyjímaje.

Vzhledem k tomu, že se konalo 20. výročí únorové revoluce z roku 1948, uskutečnila se při té příležitosti manifestace na Staroměstském náměstí v Praze, o níž informuje první březnové vydání *Vlasty*²⁸⁵. Tomuto výročí však zdaleka nebyl ve *Vlastě* věnován takový prostor jako v předchozích ročnících, neboť čtenáři musela postačit fotografie z manifestace s krátkým komentářem na úvodní straně.

Časopis *Vlasta* se k novým společenským změnám přikláněl s nadšením a své stanovisko vyjádřil jednoznačně v prvním dubnovém čísle na úvodní straně: „*Již první kusé zprávy z prosincového a lednového pléna ÚV KSČ nám řekly, že jde o zásadní obrat v rozvoji naší socialistické společnosti. (...) Redakce se proto již v lednu mohla plně postavit a také postavila za progresivní síly v komunistické straně.*“²⁸⁶ Redakce v tomto prohlášení také navrhla ČSSZ²⁸⁷ svolání celostátní konference, která by rozhodla o dalším směřování organizace.

²⁸² Košňarová, Vlasta. Překonání bariéry nedůvěry. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 7/1968, s. 3.

²⁸³ *Vlasta*, číslo 8, 1968.

²⁸⁴ Smrkovský, Josef. Aby se naděje změnila ve skutečnost. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 8/1968, s. 2.

²⁸⁵ *Vlasta*, číslo 10, 1968.

²⁸⁶ Kolektiv redakce *Vlasty*. Stanovisko redakce *Vlasty*. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 14/1968, s. 2.

²⁸⁷ Československý svaz žen.

Vzhledem k tomuto svobodomyšlnému postoji redakce stojí za zmínku článek z posledního březnového vydání²⁸⁸ s názvem „Mezinárodní rok lidských práv“. Autorka textu v něm vyjadřuje svůj pohled na lidská práva z vnitrostátního hlediska a poukazuje na to, že prolomením bariéry cenzury vyšla najevo šokující fakta: *„Teprve nyní se dozvídá široká veřejnost, kolik kritických článků, které nesměly spatřit světlo světa, leželo na dně redakčních šuplat, kolik natočených kritických pořadů leží v archívech rozhlasu a televize. (...) Kolik lidí bylo nespravedlivě odsouzeno, kolik odvolání nevinně souzených a odsouzených lidí bylo zašantročeno nebo vráceno se zamítavým stanoviskem.“*²⁸⁹ Z textu lze usoudit, nakolik byly nové informace, které se k lidem dostávaly skrze média, překvapující.

Téma rehabilitací nevinně odsouzených v padesátých letech se objevovalo také v rozhovorech s různými osobnostmi, např. s generálem Ludvíkem Svobodou a Josefem Huškem²⁹⁰. Jak popsal situaci Ludvík Svoboda: *„Je dobře, že se dnes už konečně hovoří o všem zcela otevřeně a stejně dobře je, že se celé obrodné hnutí řídí rozumem a ne vášněmi.“*²⁹¹ Následující číslo *Vlasty*²⁹² svou titulní stranou, na které je portrét generála Ludvíka Svobody, odkazuje na významné téma - nástup nového československého prezidenta do funkce. Na úvodní straně je článek komentující slavnostní prohlášení ústavního slibu prezidentem ve Vladislavském sále a zároveň poukazuje na zástupy mladých lidí, kteří přišli nového prezidenta pozdravit. Samotný akt slibu i zástupy lidí očekávajících prezidenta na nádvoří Pražského hradu zobrazují také fotografie a text článku „Chvilé s prezidentem“ hodnotí nového prezidenta následovně: *„Bezprostřední, srdečný, rád se směje, je vzdělaný a umí rozhodnout s rozvahou.“*²⁹³ Z textu vyplývá, že jej společnost přijala s nadšením a spojovala si s ním právě probíhající demokratizační proces.

²⁸⁸ *Vlasta*, číslo 13, 1968.

²⁸⁹ Zahálková, Věra. Mezinárodní rok lidských práv. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 13/1968, s. 3.

²⁹⁰ Předseda Svazu protifašistických bojovníků.

²⁹¹ Hájková, Věra. Vrátit čest lidem i dějinám! *Vlasta*, ročník 22. Číslo 13/1968, s. 5.

²⁹² *Vlasta*, číslo 15, 1968.

²⁹³ Hájková, Věra. Chvilé s prezidentem. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 15/1968, s. 3.

Lze říci, že obrodnému demokratizačnímu procesu věnovala *Vlasta* v dalších číslech dostatek prostoru v mnoha různých článcích. Např. článek „Až se proud uklidní“²⁹⁴ vyzývá ženské hnutí, aby se více zapojilo do společenských změn a využilo je i ve svůj prospěch. Nebo přináší stranu rozhovorů s názvem „Malé zastavení v půli jednání“ s členkami ÚV KSČ ohledně akčního programu a aktuální politické situaci.

Také přinesla text shrnující rezoluci ÚV KSČ k současné politické situaci, kde se uvádí, že „*strana, státní i hospodářské orgány a všechny složky musí říkat lidem pravdu*“²⁹⁵ a dále, že „*na základě akčního programu budou komunisté usilovat o nutnou stabilizaci naší demokracie, o její plně socialistický charakter*“²⁹⁶.

Nová situace zasáhla do všech oblastí společnosti, včetně hospodářství, na což poukazuje např. článek „Rozpačitě a polovičatě? Ne!“, který se snaží čtenářům objasnit problémy okolo zavádění nové ekonomické soustavy a konstatuje, že „*jejím cílem je dosáhnout stavu, v němž by se zájem podniku ztotožňoval se zájmem společnosti*“²⁹⁷. I v dalších číslech se *Vlasta* věnuje hospodářské problematice.

Také tomuto ročníku se nevyhnulo téma 1. máje a v souvislosti s ním poukazuje na minulost článek „Již 78. 1. máj“, v němž autorka vzpomíná na minulé manifestace, kterých se účastnila, ale zároveň připojuje kritiku komunistické strany padesátých let: „*Krásné 1. máje v prvých letech po osvobození se začínaly rok po roce kalit a zamlžovat právě tím formalismem a diktovanou účastí, které tak odpuzovaly naše děti.*“²⁹⁸

Téma demokratizačního procesu se ve *Vlastě* objevovalo stále více. Např. článek v červnovém vydání²⁹⁹ s příznačným názvem „Pokrok a demokracie“ rozebírá právě spojení pojmů „pokrok a demokracie“ se socialismem. V textu lze poukázat na to, že v tomto ročníku již nedocházelo k antagonistickým projevům vůči buržoazii a kapitalismu, tolik typickému pro rok 1953, což lze doložit například tímto tvrzením:

²⁹⁴ *Vlasta*, číslo 16, 1968.

²⁹⁵ Neuvedeno. Z rezoluce k současné politické situaci přijaté na plenárním zasedání ÚV KSČ. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 16/1968, s. 14.

²⁹⁶ *Ibid.*

²⁹⁷ Škrábek, Josef, Večer, Jan. Rozpačitě a polovičatě? Ne! *Vlasta*, ročník 22. Číslo 17/1968, s. 13.

²⁹⁸ Koželková, Soňa: 78. 1. máj. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 18/1968, neuvedeno.

²⁹⁹ *Vlasta*, číslo 25, 1968.

„Jsou však věci, které jsou stejné pro buržoazní i socialistickou demokracii. Protože jsou prostě demokratické. A v těch nám právě ona tradice buržoazní demokracie velice pomůže.“³⁰⁰

V dalším červnovém čísle *Vlasty*³⁰¹ uveřejnila redakce přímo na úvodní straně svůj postoj k výzvě *Dva tisíce slov*, která mimo jiné³⁰² podpořila akční program komunistické strany a podepsala se pod ni řada osobností, včetně redakčního kolektivu časopisu *Vlasta*. Zároveň v tomto čísle vyšel text informující čtenáře o naplňování akčního programu komunistické strany, zejména o čerstvě schváleném tiskovém zákonu, který rušil cenzuru a o rehabilitačním zákonu, který měl vrátit čest všem nevinným a napravit materiální křivdy.

V srpnovém vydání *Vlasty* je na úvodní straně uveřejněn text z televizního projevu Alexandera Dubčeka, v němž po politických jednáních s nejvyššími představiteli komunistických stran zemí Maďarska, Bulharska, NDR, Polska a SSSR vyjadřuje naději na úspěch obrodného procesu: „*Jednání v Čierné nad Tisou a v Bratislavě otevřelo pro náš obrodný socialistický proces další potřebný prostor.*“³⁰³

Situace však nebyla tak nadějná, jak se očekávalo. K okupaci Československa sovětskými vojsky se časopis *Vlasta* vyjádřil rázně v mimořádném vydání³⁰⁴. Titulní strana zobrazuje tanky sovětských vojsk a celá úvodní strana uveřejňuje výzvy redakce *Vlasty* i Československého svazu žen, aby všechny čtenářky *Vlasty* pomáhaly v těžkých chvílích, kdy je země okupována a důrazně na ně apeluje: „*Tyto řádky již píšeme ve ztížených podmínkách. V neděli 25. srpna, v den Dubčekovy směny, kdy se v Praze celou noc střílelo, a byli mrtví. Může se stát, že v příštích dnech nedostanete svou Vlastu, jak ji nazýváte důvěrně ve svých dopisech. Může se také stát, že se Vlasty zmocní zrádci. V tom případě vás žádáme: bojkotujte tento časopis! My vás ujišťujeme, že celý kolektiv*

³⁰⁰ Petrová, Věra. Pokrok a demokracie. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 25/1968, s. 14.

³⁰¹ *Vlasta*, číslo 28, 1968.

³⁰² Viz výše Teoretická část.

³⁰³ Dubček, Alexandr. Neuvedeno. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 33/1968, s. 2.

³⁰⁴ Číslo neuvedeno.

*redakce Vlasty stojí za Ludvíkem Svobodou, Alexanderem Dubčekem, Oldřichem Černíkem a Josefem Smrkovským!*³⁰⁵

Také poslední srpnové číslo³⁰⁶ vyjadřuje silnou podporu prezidentovi a vládě. Na titulní straně je fotografie Ludvíka Svobody a velkým písmem heslo: „Zůstali jste s námi - zůstáváme s vámi. Ať žije prezident Československé socialistické republiky Ludvík Svoboda.“ Toto číslo uveřejnilo na úvodní straně dlouhý projev Alexandra Dubčeka po návratu z Moskvy, v němž děkuje lidu za projevenou důvěru a prosí občany o klid a rozvahu, ale zároveň zdůrazňuje nutnost normalizace poměrů v zemi. Číslo přináší i další informace o politické situaci v zemi, např. reportáž o zasedání vlády v článku „Dny a noci v parlamentu“.

I nadále byla na stránkách *Vlasty* vyjadřována důvěra v politiku dvou osobností, Ludvíka Svobody a Alexandra Dubčeka a jejich osudy se snažila také přiblížit. V článku „Pravda vítězí“ shrnuje autorka sondu do jejich životů slovy: „*Ne, Alexander Dubček a Ludvík Svoboda nejsou těmi, kteří plamennými slovy umějí zapůsobit na dav, strhnout jej svou výřečností. Jejich ideál je ideálem všeho lidu: je to socialismus s lidskou tváří.*“³⁰⁷

Poslední říjnová *Vlasta*³⁰⁸ na své úvodní straně informuje již pouze krátkým komentářem o podpisu dohody o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na československém území mezi vládami ČSSR a SSSR dne 16. října 1968. V návaznosti na tuto situaci řeší *Vlasta*³⁰⁹ v rozhovoru s ministrem spravedlnosti Bohuslavem Kučerou dodržování zákonnosti v zemi, zejména kvůli obavám občanů o případné zbavení svobody cizími orgány. Ministr v rozhovoru ujistil, že k takovým činům dojít nemůže. Politická situace však pomalu začala obracet svůj nastolený demokratizační směr.

³⁰⁵ Kolektiv redakce *Vlasty*. Dvacet let jsme k vám, milé čtenářky, hovořili. *Vlasta*, ročník 22. Číslo neuvedeno, s. 2.

³⁰⁶ *Vlasta*, číslo 35, 1968.

³⁰⁷ Petrová, Věra. Pravda vítězí. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 35/1968, s. neuvedeno.

³⁰⁸ *Vlasta*, číslo 43, 1968.

³⁰⁹ *Vlasta*, číslo 43, 1968.

Významným tématem bylo přijetí ústavního zákona o federalizaci republiky Národním shromážděním 27. října 1968, na což reagovala *Vlasta*³¹⁰ v článku „Další krok na lednové cestě“, v němž tento zákon vnímá jako součást obrodného procesu: „*Zákon o federalizované republice je nepochybně o sobě tak významným faktem, že teprve historie jej docení. Nebylo by však dobře zapomínat, že jeho přijetím se současně splnil významný bod akčního programu.*“³¹¹

Dále informovala *Vlasta* o listopadovém zasedání ÚV KSČ na Pražském hradě. Z krátkého textu nejednoznačně vyplývá další směřování politiky komunistické strany: „*Společenská krize, o jejíž řešení usilovala politika strany od ledna t.r., bude i nadále překonávána rozvíjením pozitivních prvků polednové politiky v souladu s bratislavským a moskevským protokolem...*“³¹² Situace však rozhodně nesměřovala k naplňování polednové politiky, nýbrž k jejímu odstranění.

Poslední vydání tohoto ročníku *Vlasty*³¹³ informuje na úvodní straně o prosincovém zasedání ÚV KSČ v článku „Účtování a perspektivy“. Toto zasedání řešilo především hospodářskou situaci země a v textu je uveden výňatek z projevu předsedy vlády Oldřicha Černíka, který optimisticky předesílá: „*Je pravda, že v těchto dvou letech, v roce 1968 a 1969, jsme učinili a chystáme učinit opatření, která znamenají ve srovnání s minulými lety poměrně vysoký růst životní úrovně pracujících.*“³¹⁴ K určitému ekonomickému růstu počátkem 70. let sice došlo, ale v podmínkách reálného socialismu, který znamenal spíše návrat zpět.

Články v těchto posledních číslech *Vlasty* sice vyznívají ještě poměrně optimisticky, ale již listopadové zasedání ÚV KSČ vytyčilo cestu normalizace, která se ve společnosti začala postupně projevovat, a kterou lidé nesli velmi těžce. Přesto se režim snažil uklidňovat společnost slibů o naplňování polednové politiky. *Vlasta* v tomto ročníku reflektovala společenskou situaci poměrně podrobně a zejména otevřeně, což bylo zřejmě podmíněno také jejím postojem k demokratizačnímu procesu a vůbec

³¹⁰ *Vlasta*, číslo 44, 1968.

³¹¹ Neuvedeno. Další krok na lednové cestě. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 44/1968, s. 2.

³¹² Neuvedeno. Neuvedeno. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 47/1968, s. 11.

³¹³ *Vlasta*, číslo 52, 1968.

³¹⁴ Černík, Oldřich. Účtování a perspektivy. *Vlasta*, ročník 22. Číslo 52/1968, s. 2.

uvolněným prostředím, včetně zrušení cenzury. Optimistický postoj, nadšení a otevřenost se však z časopisu začaly vytrácet po podepsání tzv. Moskevského protokolu³¹⁵.

3.3.2 Vlasta 1969

V roce 1969 *Vlasta* informovala o stávající společenské situaci již poněkud rozporuplným způsobem. Ve třetím lednovém vydání na úvodní straně v článku „Muži, kteří jsou v čele“³¹⁶ referuje o tom, že v lednu vstoupil v platnost schválený zákon o československé federaci a nastoupila nově jmenovaná federální vláda. Tuto situaci shrnuje slovy: „*Nový život Československa ve federální podobě i obou jeho národů v rovnoprávných národních státech začíná.*“³¹⁷ Federativní rozdělení bylo tedy vnímáno pozitivně jako součást polednové politiky.

V tomto čísle se k politické situaci³¹⁸ stručně vyjádřilo plenární zasedání ČSSŽ v článku s názvem „Potřebujeme politickou jednotu a klidnou atmosféru“, kde uvádí své stanovisko: „*Československý svaz žen chce i nadále, jak již několikrát zdůraznil ve svých usneseních, plně podporovat úsilí komunistické strany o postupném uplatňování všech základních principů polednové politiky, jak byla formulována v Akčním programu KSČ a v rezolucích listopadového i prosincového pléna ÚV KSČ.*“³¹⁹ Paradoxně však již listopadové zasedání komunistické strany v roce 1968 mělo být předzvěstí normalizačního procesu, i když se v textu ještě objevuje podpora polednové politiky.

Velmi smutnou událostí, která otřásla společností, bylo sebeupálení studenta Jana Palacha dne 16. ledna 1969 na protest proti okupaci sovětskými vojsky. Tomuto činu byl věnován článek „Náš hlas zní pro život“³²⁰ v následujícím čísle *Vlasty*, kde je uveřejněna lítost ČSSŽ nad jeho skonem a zároveň výzva všem mladým lidem, aby nepřinášeli oběti, ale aby bojovali za socialismus: „*Necht' naše mládež bojuje, necht'*

³¹⁵ Podepsán 26. srpna 1968.

³¹⁶ *Vlasta*, číslo 3, 1969, s. 2.

³¹⁷ Neuvedeno. Muži, kteří jsou v čele. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 3/1969, s. 2.

³¹⁸ Konkrétně k lednovému prohlášení předsednictva ÚV KSČ.

³¹⁹ Neuvedeno. Potřebujeme politickou jednotu a klidnou atmosféru. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 3/1969, s. 2.

³²⁰ *Vlasta*, číslo 4, 1969, s. 6.

*spolu s námi usiluje o uskutečnění socialismu s lidskou tváří.*³²¹ O jeho pohřbu dne 25. ledna 1969, kterého se účastnily tisíce lidí, informuje krátkým komentářem a fotografií z průvodu další vydání *Vlasty*³²², které obdivuhodně popisuje Jana Palacha jako toho, „jenž znovu vyburcoval naši vůli k čestnému a vpravdě lidskému životu“³²³. Z textu jsou patrné stále určité naděje na budování „socialismu s lidskou tváří“, ale na druhou stranu tento komentář se nezmiňuje o tom, že pohřeb se změnil v celonárodní manifestaci proti okupaci.

Na úvodní straně toto číslo *Vlasty* uvedlo také vyjádření prezidenta Ludvíka Svobody ze dne 20. ledna 1969, který ve svém projevu nabádá k životu a opět se snaží ujistit společnost ohledně cílů vlády: „*Vláda i já osobně vynakládáme a vynaložíme všechny síly, které máme, pro uskutečnění světlých cílů polednového programu komunistické strany.*“³²⁴

Další únorová *Vlasta*³²⁵ přináší úvodní dvoustranu o zasedání Sněmovny lidu, Sněmovny národů a Federálního shromáždění v posledních lednových dnech. Fotografie ze zasedání jsou doplněny o výňatky z programového prohlášení federální vlády ČSSR ze dne 30. ledna, kde se mimo jiné uvádí: „*Ve vědomí lidí vznikají a v jejich vědomí se rozšiřují různé informace, které zkreslují postoj vedení strany, Národní fronty a státu, vyvolávají pochybnost v jejich poctivém úsilí pokračovat v základních postulátech polednové politiky.*“³²⁶ Vláda tedy stále ujišťovala o pokračování polednové politiky z roku 1968, i když realita již byla zcela odlišná.

V únoru se konala oslava 21. výročí únorového převratu z roku 1948. *Vlasta* se o něm zmiňuje na úvodní straně v článku „Seli vítr - sklidili bouři“³²⁷ a i v tomto textu je, alespoň formálně, příklon k politickým cílům z roku 1968: „*Nová cesta, nastoupená stranou v lednu 1968, směřující k demokratizaci v celém životě, k socialismu s lidskou*

³²¹ Neuvedeno. Náš hlas zní pro život. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 4/1969, s. 6.

³²² *Vlasta*, číslo 4, 1969.

³²³ Neuvedeno. Neuvedeno. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 5/1969, s. 2.

³²⁴ Neuvedeno. Neuvedeno. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 5/1969, s. 2.

³²⁵ *Vlasta*, číslo 6, 1969.

³²⁶ Neuvedeno. Slova pro dnešek a zítřek. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 6/1969, s. 2.

³²⁷ *Vlasta*, číslo 8, 1969, s. 2.

*tváří, ukázala i odborům, v čem se dopustily chyb. Nový směr je i návratem odborů k původní revolučnosti, k politice ve prospěch pracujících.*³²⁸

I v dalších člancích jsou neustále čtenářky ujišťovány o správném směru, kterým se politika v Československu ubírala. Např. i v březnovém vydání³²⁹, které slavilo Mezinárodní den žen, prosí Alexander Dubček všechny ženy, aby podpořily politiku komunistické strany a rozvoj socialismu a zároveň je ujišťuje: „*Opravdu neustoupíme od zásad politiky strany, již Leden otevřel cestu*“.³³⁰

Vlasta sice informovala o politické práci, o nových zákonech či postupujících rehabilitacích, ale nelze na jejích stránkách najít zásadní společenské události, které se odehrály po pohřbu Jana Palacha. Např. o sebeupálení Jana Zajíce se neobjevila ani zmínka, a stejně tak *Vlasta* neinformovala o oslavách hokejového vítězství Československa nad Sovětským svazem ve Stockholmu, které se změnily v národní manifestaci.

Poslední dubnové vydání *Vlasty*³³¹ uvedlo na své úvodní straně krátký článek o odstoupení Alexandera Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a taktéž o zvolení Gustava Husáka do této funkce. Text nese název „V polednové politice budeme pokračovat“, a právě tato situace rozjela naplno a v rozporu s názvem příspěvku normalizační proces v Československu, což samotný text naznačuje: „*Soudruh Alexander Dubček naznačil ve svém úvodním projevu východiska ze současné politické krize - upevnit vedoucí úlohu strany na všech úsecích života společnosti, přejít od slov k činům ve všech oblastech a udělat všechno pro normalizování přátelských vztahů k socialistickým zemím.*“³³²

K této situaci se na stránkách *Vlasty*³³³ jednoznačně vyjádřil Československý svaz žen, který opatření ÚV KSČ považuje za východisko pro překonání společenské krize a

³²⁸ Neuvedeno. Seli vítr - sklidili bouři. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 8/1969, s. 2.

³²⁹ *Vlasta*, číslo 9, 1969.

³³⁰ Dubček, Alexander. My, muži, nemáme právo jen na slova. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 9/1969, s. 3.

³³¹ *Vlasta*, číslo 17, 1969.

³³² Neuvedeno. V polednové politice budeme pokračovat. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 17/1969, s. 2.

³³³ *Vlasta*, číslo 18, 1969.

zároveň vyslovuje důvěru Gustavu Husákovi, že svými politickými činy urychlí konsolidaci politických poměrů. Tímto se *Vlasta* oficiálně připojila k normalizačnímu procesu, kterým se komunistická strana snažila dostat československou společnost opět pod kontrolu.

Prezidentská amnestie je vždy významným společenským tématem. Také prezident Ludvík Svoboda se rozhodnul k jejímu udělení a toto jeho rozhodnutí uveřejnila červnová *Vlasta*³³⁴ na úvodní straně. Amnestii udělil prezident „v zájmu usnadnění návratu do vlasti československým občanům, kteří bez povolení opustili území Československé socialistické republiky, nebo bez povolení československých úřadů zůstali v cizině“³³⁵. Rozhodnutí zřejmě souviselo s masovou emigrací po okupaci sovětskými vojsky v srpnu 1968.

Dalším tématem z oblasti práva, které se v soudobé společnosti řešilo, byl trest smrti a *Vlasta* na tuto skutečnost také reagovala. V článku „Bude zrušen trest smrti?“³³⁶ se autor zabývá problematikou ospravedlnění trestu smrti a jeho zrušení. Podle něj směřuje situace alespoň k právnímu zrušení trestu smrti za politické trestné činy, ale zároveň naznačuje, že: „Ze zaslanych stanovisek některých vědeckých pracovišť dále vyplývá, že by se měl u nás zrušit trest smrti v celém rozsahu nebo podobně jako v Anglii zrušit trest smrti na několik let a teprve po získání praktických zkušeností rozhodnout o jeho osudu s konečnou platností.“³³⁷ Lze říci, že v souvislosti s politickými procesy z padesátých let a nastoleným normalizačním procesem, bylo toto téma v Československu poměrně závažné.

Nadále se řešily i rehabilitace účastníků politických procesů a v rozhovoru s generálním prokurátorem Jánem Féješem zjišťovalo první srpnové vydání *Vlasty*³³⁸ okolnosti probíhajícího rehabilitačního procesu. Čtenáři byli ujistěni, že k podobným politickým procesům již nebude docházet: „Nikdo nebude stíhaný ani za své dnešní, ani za předešlé politické názory, pokud v jeho konání nebudou naplněné zákonné znaky

³³⁴ *Vlasta*, číslo 23, 1969.

³³⁵ Svoboda, Ludvík. Amnestie pro občany, kteří zůstali v cizině. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 23/1969, s. 2.

³³⁶ Pšenička, Antonín. Bude zrušen trest smrti? *Vlasta*, ročník 23. Číslo 24/1969, s. neuvedeno.

³³⁷ Pšenička, op. cit.

³³⁸ *Vlasta*, číslo 31, 1969.

*trestného činu.*³³⁹ Veřejnost byla také ujištěna, že rehabilitace nevinných bude dokončena, ale zároveň nelze připustit, aby „byli rehabilitováni pachatelé trestné činnosti, a aby byli očišťováni usvědčení nepřátelé socialismu“³⁴⁰. Scénář politických procesů jako v padesátých letech se sice nekonal, ale v období normalizace k politickým procesům docházelo, a komunistická strana využívala policejní represe jako normalizační nástroj. Dokladem toho se staly srpnové události, kdy byly policií rozehnány demonstrace k prvnímu výročí sovětské okupace, což ovšem časopis *Vlasta* nereflektoval.

Počátkem září vyšel na úvodní straně *Vlasty*³⁴¹ článek s názvem „Jasná cesta“, v němž se Ústřední výbor Českého svazu žen vyjádřil k současnému dění. Demonstrace označil za protisocialistické a protisovětské provokace, kterým společnost „naštěstí“ odolala. Současně se redakce *Vlasty* v tomto textu distancovala od výzvy *Dva tisíce slov*, k níž se *Vlasta*³⁴² v roce 1968 připojila. Nyní tedy zaujala opačné stanovisko: „*Plně se připojujeme k hodnocení, které provedly ústřední orgány strany a distancujeme se od článku „2000 slov“.*“³⁴³

V říjnu vydala *Vlasta*³⁴⁴ na úvodní straně text „Výhledy do roku 1970“, v němž autor hodnotí hospodářskou situaci a informuje o zářijovém zasedání vlády zabývajícím se touto problematikou a prognózami na příští rok. Rok 1968 je zde již hodnocen negativně: „*Obrovská slova zatemňovala logické úvahy lidí žádoucími iluzemi, k jejichž naplnění existovaly jen pomyslné záruky. Sugescie, která ovládala veřejné mínění, šla tou nejlehčí, ale také nejnebezpečnější cestou.*“³⁴⁵

K 25. výročí osvobození Československa sovětskou armádou otiskla *Vlasta*³⁴⁶ výzvu ÚV KSČ k rozvinutí pracovní iniciativy: „*Žádáme všechny odpovědné hospodářské pracovníky, od ministrů přes ředitele až po mistry, aby s vědomím, že ve své činnosti*

³³⁹ Špačková, Dana. Každý musí nést svůj díl odpovědnosti. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 31/1969, s. 3.

³⁴⁰ Ibid.

³⁴¹ *Vlasta*, číslo 36, 1969.

³⁴² *Vlasta*, číslo 28, 1968, s. 2.

³⁴³ Neuvedeno. Jasná cesta. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 36/1969, s. 2.

³⁴⁴ *Vlasta*, číslo 39, 1969.

³⁴⁵ Hlušíčka, Jiří. Výhledy do roku 1970. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 39/1969, s. 2.

³⁴⁶ *Vlasta*, číslo 40, 1969.

*mají plnou podporu společnosti, se odpovědně chopili řízení svých úseků, prokázali rozhodnost v boji proti nepořádkům a plýtvání a zvýšili náročnost na úroveň organizace výroby a práce.*³⁴⁷ Text také informuje o zasedání ÚV KSČ ve dnech 25. a 26. září 1969, které „*schválilo řadu významných kádrových změn*“³⁴⁸. O čistkách v komunistické straně i v médiích, které probíhaly během roku 1969, však nebyla ve *Vlastě* žádná zmínka.

Vlasta otiskovala i v dalších číslech roku 1969 články vyzývající lid, aby pomáhal udržovat směr, který Komunistická strana Československa vytýčila.³⁴⁹

Dále přinesla na svých stránkách³⁵⁰ informace ze schůze Federálního shromáždění dne 15. a 16. října 1969, na které „*zrušili poslanci chybná usnesení ze srpna minulého roku, přijali ústavní zákon o prodloužení volebního období a zvolili nové předsedy obou sněmoven i Federálního shromáždění*“³⁵¹. V uveřejněném programovém prohlášení federální vlády je mimo jiné proklamováno spojenectví a přátelství se Sovětským svazem. Zpečetěním toho bylo podepsání československo-sovětského prohlášení dne 27. října 1969 v Moskvě, o čemž informuje listopadová *Vlasta*³⁵² fotografií s komentářem na úvodní straně. Je zde tedy opět patrný příklon k Sovětskému svazu. I v dalších vydáních *Vlasty* nalezneme do konce roku články informující o cestách vládní delegace Československa do Sovětského svazu a o setkávání vysokých funkcionářů socialistických zemí.³⁵³

Listopadové číslo *Vlasty*³⁵⁴ ještě přineslo rozsáhlou čtyřstranu³⁵⁵ o plenárním zasedání Ústředního výboru Českého svazu žen. Toto zasedání stanovilo jednoznačný cíl svazu, a to zejména „*získat všechny čestné ženy pro politiku strany, která je v jejich zájmu*“³⁵⁶.

³⁴⁷ Neuvedeno. Výzva ÚV KSČ k rozvinutí pracovní iniciativy k 25. výročí osvobození republiky sovětskou armádou. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 40/1969, s. 2.

³⁴⁸ Ibid.

³⁴⁹ Např. článek Evžena Erbana - Živá slova. *Vlasta*, číslo 42, 1969, s. 3.

³⁵⁰ *Vlasta*, číslo 43, 1969.

³⁵¹ Neuvedeno. Významné zasedání. *Vlasta*, ročník 23. Číslo 43/1969, s. 2.

³⁵² *Vlasta*, číslo 45, 1969, s. 2.

³⁵³ Např. článek „Mírové poselství z Moskvy“, *Vlasta*, číslo 50, 1969, s. 2.

³⁵⁴ *Vlasta*, číslo 46, 1969.

³⁵⁵ Strany 2 - 5.

Ročník 1969 tedy přinesl oproti roku 1968 radikální změnu v postoji *Vlasty*. Redakce se opět přiklonila k aktuálnímu politickému vývoji, tentokrát pronormalizačnímu směru, což nutně vedlo i ke změně rétoriky. Sice zde nenalezneme oslavné budovatelské články, jako např. v ročníku 1953, ale přesto příklon k normalizaci a Sovětskému svazu je zde jednoznačný. O protestních akcích během roku 1969 se *Vlasta* na svých stránkách nezmínila vůbec, ale politickou situaci a její „pozitivní“ vývoj popisovala velmi podrobně.

3.4 Reflexe společensko-politické situace ve Vlastě v období 1989-1993

3.4.1 *Vlasta* 1989

Rok 1989 byl pro československou společnost zásadním přelomem. V první polovině roku však tato situace ještě nebyla vůbec zřejmá, přestože již od roku 1988 byla atmosféra ve společnosti zjitřená. Komunistický režim procházel hospodářskou i politickou krizí, ale i navzdory tomu již v prvním čísle tohoto ročníku šéfredaktorka Alena Šloufová optimisticky naznačuje, jak vidí společenskou situaci a na co se chce *Vlasta* na svých stránkách zaměřit. Např. zde uvádí: „*Současná doba - označuje se různě - jako přelomová, převratná - nás zavazuje k tomu, abychom přispívali k řešení všech společenských problémů. V podmínkách demokratizace má také každá společenská organizace právo vystoupit s iniciativami směrem ke stranickým a vládním orgánům.*“³⁵⁷ Zdůraznila, že cílem novinářů není pouze zmiňovat fakta, ale také rozebírat je a diskutovat o nich. Otázkou ale zůstává, nakolik tato stále ještě nesvobodná doba přála otevřené diskusi?

Vlasta i nadále na svých stránkách informovala o činnosti svazu žen, který se počátkem roku 1989 chystal na novoroční sjezd. Zároveň si vytýčila, že bude více psát o rodinných tématech. Nakolik však *Vlasta* informovala v této převratné době o

³⁵⁶ Neuvedeno. Plenární zasedání Ústředního výboru Českého svazu žen. *Vlasta*, ročník 23, číslo 46/1969, s. 2.

³⁵⁷ Šloufová, Alena. O čem chceme psát. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 1/1989, s. 2.

společensko-politických tématech? Např. v dalším lednovém čísle³⁵⁸ v pravidelné rubrice „Dny našeho času“ připomněla 12. zasedání Ústředního výboru KSČ³⁵⁹, který plánoval sjezd strany na rok 1990, a ocitovala generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše: „*Význam přípravy konání sjezdu určuje sama doba, v níž žijeme, rozsah procesů, které se v současnosti odehrávají, potřeba dosažení nové kvality socialistické společnosti a jejího spojení s vymoženostmi vědeckotechnické revoluce.*“³⁶⁰ Ačkoli společnost směřovala jinam, což dávala najevo svými protesty proti režimu, bylo zřejmé, že komunistická strana si svůj vládnoucí monopol chtěla uchovat.

Zcela neočekávaným, ale zato velmi naléhavým tématem, které se objevilo v úvodníku dalšího lednového čísla³⁶¹, bylo téma lidských práv. Autorka zde píše o své účasti na Fóru československé veřejnosti u příležitosti 40. výročí Všeobecné deklarace lidských práv, jehož účastníci, včetně všech politických stran, se jednoznačně shodli na nutnosti posouzení dodržování lidských práv v Československu i jinde ve světě. Zmiňuje zde také postoj předsedy Výboru československé veřejnosti pro lidská práva a humanitární otázky, Jiřího Dienstbiera: „*Za zdravou označil takovou společnost, jejíž členové mohou ovlivňovat vše, co se jich dotýká. Nejsou tedy objekty státní moci, ale jejími tvůrci.*“³⁶² Posláním tohoto nově vzniklého výboru měl být právě dohled nad tím, zda je občanům zaručena ochrana proti nesprávnému postupu státních orgánů, k čemuž v Československu i v tomto období docházelo, zejména v souvislosti s politickými procesy.

Hospodářská situace byla také zásadním tématem, kterým se ve stejném vydání *Vlasty* zabývá článek „*Řeč je o ekonomice*“.³⁶³ Plánovanou přestavbou československé ekonomiky se v prosinci 1988 zabývalo zasedání ÚV KSČ, jehož výsledná stanoviska *Vlasta* v článku zveřejnila: „*Na jednu stranu bylo jednoznačně řečeno, že nové podmínky hospodaření se nesmějí bezprostředně dotknout obyvatel - maloobchodní ceny zůstanou na té úrovni, jako dosud. Na straně druhé se však přestavba lidí dotkne*

³⁵⁸ *Vlasta*, číslo 2, 1989.

³⁵⁹ Ze dne 15. 12. 1988.

³⁶⁰ Neuvedeno. Neuvedeno. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 2/1989, s. 3.

³⁶¹ *Vlasta*, číslo 3, 1989.

³⁶² Braunová, Dana. Lidská práva. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 3/1989, s. 2.

³⁶³ *Vlasta*, číslo 3, 1989, s. 3.

*jinak: každý si musí uvědomit, že na tom, jak budeme pracovat a tvořit nyní, závisí další budoucnost.*³⁶⁴ V článku vyznívá ekonomický výhled do budoucna poměrně pozitivně, o což se komunistická strana v rámci zachování svého monopolu snažila.

I v dalších číslech přinášela rubrika „Dny našeho času“ na úvodní straně pravidelné informace o významných politických událostech, o schvalování nových zákonů, o vládních delegacích a jednáních se socialistickými zeměmi. Např. v dalším vydání³⁶⁵, v němž formou fotografie a krátkého komentáře zmiňuje cestu stranické a vládní delegace na Kubu, kde se konaly oslavy k 30. výročí kubánské revoluce.³⁶⁶

Tzv. Palachův týden byl událostí, během které se v lednu 1989 demonstrovalo proti režimu, a která vedla k dalším politickým procesům. Na stránkách *Vlasty* však o ní nebyla žádná zmínka. Zato se *Vlasta*³⁶⁷ zmínila o manifestaci pracujících a mládeže, konané 23. února 1989 na Staroměstském náměstí v Praze, k oslavě 41. výročí únorové revoluce. Na snímku s krátkým komentářem jsou vyfotografováni Miloš Jakeš a Gustav Husák mezi aplaudujícími účastníky.

I v roce 1989 se slavil 1. máj. V úvodníku prvního květnového čísla³⁶⁸ jeho historii připomněla šéfredaktorka Alena Šloufová: „*Mnozí občas možná s trochou jízlivosti připomenou První máje tak trochu povinné s čárkou za účast. (...) Jenže v žádném případě to není argument pro zastavení nastoupené cesty. Ano, do přestavby jde každý se svými představami, ale své osobní názory nelze přece povyšovat nad skutečnost.*“³⁶⁹ První máj tak vztáhla i na současnou společenskou situaci, a přestože mírně kritizuje povinnou účast v prvomájových průvodech, v dalším čísle *Vlasty*³⁷⁰ je Svátek práce opět oslavován v článku „Jednotně cestou přestavby a demokratizace, za socialismus“. Ačkoli název textu zmiňuje pojem „demokratizace“, komentář pod fotografií ze

³⁶⁴ Mrnka, Martin. Řeč je o ekonomice. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 3/1989.

³⁶⁵ *Vlasta*, číslo 4, 1989.

³⁶⁶ Stojí za zmínku, že *Vlasta* nadále, jako i v předchozích sledovaných ročnících, více či méně reflektovala společenské dění v jiných zemích, zejména socialistických. Oproti ročníku 1969 zde však nalezneme zmínky také o západních kapitalistických zemích, např. reportáž z Ameriky (*Vlasta*, číslo 5, 1989).

³⁶⁷ *Vlasta*, číslo 11, 1989.

³⁶⁸ *Vlasta*, číslo 19, 1989.

³⁶⁹ Šloufová, Alena. Den první v máji. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 19/1989, s. 2.

³⁷⁰ *Vlasta*, číslo 21, 1989.

zaplněného Václavského náměstí v Praze spíše lehce připomíná rétoriku padesátých let: „*Prvomájová manifestace nesly i pečeť mezinárodní solidarity s pracujícími celého světa a výrazné znamení sounáležitosti s lidem socialistického společenství. Odrazila se v nich zejména úcta, kterou chováme k Sovětskému svazu, k jeho mezinárodní situaci, která stále více otevírá šance pro život v míru, bez jaderných katastrof.*“³⁷¹

O petici *Několik vět*, která vzešla z rukou hnutí Charta 77 v červnu 1989, píše v červencovém vydání článek „Komu a čemu posloužili?“³⁷². O těchto dvou slovech, ve společnosti tolik diskutovaných, hovoří článek negativně: „*Představují název textu předneseného 29. června vysílačkou Svobodná Evropa a jsou výzvou představitelů nezákonných skupin, kteří pod záminkou obav o proces přestavby a demokratizace u nás odhalují svou antisocialistickou tvář.*“³⁷³ Autor článku zde považuje petici za útok proti socialismu a kritizuje také umělce, kteří se pod text podepsali: „*Umělci, kteří se podepsali proti společnosti, ve které s nimi samotnými vyrostl i jejich talent, vedle svého občanského postoje rovněž zradili své umělecké přesvědčení a sním i důvěru svého diváka.*“³⁷⁴ Na stranu petice, která vyzývala k propuštění politických vězňů a otevřenému dialogu, se *Vlasta* jednoznačně nepostavila. Nicméně oproti tzv. Palachovu týdnu, který *Vlasta* vůbec nereflektovala, je zde o této události alespoň zmínka, i když s tvrdou kritikou.

Avšak v den výročí invaze sovětských vojsk 21. srpna 1989 se konala další protestní demonstrace, o které se *Vlasta* na svých stránkách opět nezmínila.

Ještě v říjnu se konalo 15. zasedání ÚV KSČ o činnosti a dalších cílech komunistické strany, o kterém informovala *Vlasta* v rubrice „Dny našeho času“³⁷⁵. Vládnoucí nedemokratický režim se však chýlil ke svému konci. Nasvědčovaly tomu i další manifestace v den výročí vzniku Československa 28. října 1989, které *Vlasta* opět nereflektovala.

³⁷¹ Neuvedeno. Dny našeho času. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 21/1989, s. 3.

³⁷² *Vlasta*, číslo 31, 1989, s. 3.

³⁷³ Čermák, Petr. Komu a čemu sloužili? *Vlasta*, ročník 43. Číslo 31/1989, s. 3.

³⁷⁴ *Ibid.*

³⁷⁵ *Vlasta*, číslo 44, 1989, s. 3.

Zcela výjimečnou byla pro *Vlastu* reportáž z Berlína s názvem „Milión na Alexu“³⁷⁶, kde se redaktor Martin Mrnka a fotograf Jan Šibík, dle jejich slov, téměř neplánovaně zúčastnili snad největší demonstrace v dějinách NDR 4. listopadu 1989. Protirežimní demonstraci, která předcházela pádu berlínské zdi, zdokumentovali také fotografiemi ze zaplněného Alexanderplatzu.

O manifestaci, která se uskutečnila v Československu k Mezinárodnímu dni studentů 17. listopadu 1989, píše *Vlasta* až ve svém prvním prosincovém vydání³⁷⁷. Fotografiemi doplněný článek redakce s názvem „Proč tam naše děti byly?“ řeší společenskou situaci, a proč vlastně studenti na Národní třídě manifestovali: „*Ale každý z nás chce žít v podmínkách důstojných konce dvacátého století. Bez velkých emocí si musíme přiznat, že vývoj československé ekonomiky v posledních desetiletích se k tomuto cíli ubírá velmi pomalu. (...) Můžeme k tomu zůstat lhostejní? K varujícím číslům o zdravotním stavu našich obyvatel, o katastrofálním životním prostředí, o stresech, po kterých nemůžeme spát. (...) Jsme netrpěliví, ano, lidský život je na váhavé kroky příliš krátký. A ekonomická přestavba bez politické není možná, to jsou ostatně slova předsedy federální vlády Ladislava Adamce.*“³⁷⁸ Redakce tímto textem vyjádřila svůj chápavý postoj k jednání studentů a zároveň k nutnosti změn, ačkoli neřešila násilný průběh událostí.

V dalším vydání³⁷⁹ *Vlasta* shrnula v bodech v rubrice „Dny našeho času“³⁸⁰ sled jednotlivých politických událostí za poslední měsíc. Optimistický článek s názvem „Vklady a zápory“³⁸¹ shrnuje situaci slovy: „*Je pryč svalování odpovědnosti za stav věcí zdola nahoru, ale i shora dolů. Od 17. listopadu už nemůžeme říkat, že vlak s čímkoli nám ujíždí, protože kdosi neznámý „nahore“ zaspal nebo nepochopil. Od 17. listopadu jsme opět vzali všichni na sebe odpovědnost za věci příští.*“³⁸²

³⁷⁶ *Vlasta*, číslo 48, 1989, s. neuvedeno.

³⁷⁷ *Vlasta*, číslo 50, 1989.

³⁷⁸ Redakce *Vlasty*. Proč tam naše děti byly? *Vlasta*, ročník 43. Číslo 50/1989, s. 6-7.

³⁷⁹ *Vlasta*, číslo 51, 1989.

³⁸⁰ Neuvedeno. Dny našeho času. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 51/1989, s. 3.

³⁸¹ *Vlasta*, číslo 51, 1989, s. 3.

³⁸² Mrnka, Martin. Vklady a zápory. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 51/1989, s. 3.

Jednotliví členové redakce ještě v tomto čísle³⁸³ s nadšením komentovali situaci i generální stávkou konanou v Československu dne 27. listopadu 1989.

K těmto převratným událostem se očekávaně na svém zasedání v Praze dne 29. 11. 1989 vyjádřil i ÚV ČSŽ. V tomto předposledním prosincovém vydání³⁸⁴ uveřejnila *Vlasta* jeho prohlášení, v němž svaz sice podpořil požadavky studentů ze 17. listopadu 1989, ale zároveň uvedl, že chce „*prosazovat řešení nejzávažnějších problémů v životě všech žen a jejich rodin - na základě demokracie, vlastenectví a socialismu v sociálně spravedlivém státě*“³⁸⁵. K postojům celého Československého svazu žen uvedla redakce *Vlasty* v posledním silvestrovském čísle³⁸⁶ výňatek ze svého otevřeného dopisu této organizaci, v němž naznačila, že by vedení ČSSŽ mělo odstoupit.

I v tomto posledním vydání *Vlasty*, přinesla rubrika „Dny našeho času“³⁸⁷, souhrn vnitropolitických událostí, které směřovaly k pádu socialistického režimu a nástupu demokracie.

Vlasta až do listopadu 1989 informovala o společenské situaci poměrně konstantně, zejména v pravidelné rubrice „Dny našeho času“. Podobně jako ve sledovaném ročníku 1969 však nereflektovala zásadní společenské události, jakými byly nelegální demonstrace v průběhu roku 1989, o kterých režim nedovolil sdělovacím prostředkům informovat. Až období posledních dvou měsíců roku 1989 přinášelo změny, které *Vlastě* umožnily reflektovat veškeré soudobé události.

3.4.2 *Vlasta* 1993

Přestože ročník 1993 *Vlasty* vycházel již v demokratické společnosti a *Vlasta* nebyla v područí svazu žen ani jiné organizace, nepřinášel tento ročník vůbec žádné informace o společensko-politickém dění. Oproti všem sledovaným předchozím ročníkům se *Vlasta* stala jednoznačně ženským časopisem, s typicky ženskými tématy. Na úvodní

³⁸³ *Vlasta*, číslo 51, 1989.

³⁸⁴ *Vlasta*, číslo 51, 1989.

³⁸⁵ Neuvedeno. Prohlášení Českého svazu žen. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 51/1989, s. 6.

³⁸⁶ *Vlasta*, číslo 52, 1989.

³⁸⁷ Neuvedeno. Dny našeho času. *Vlasta*, ročník 43. Číslo 52/1989, s. 3.

straně sice nalezneme pravidelnou rubriku „Aktuálně“, ta však přináší novinky zejména z oblasti kultury. Zásadní soudobé společensko-politické události, jako např. rozdělení Československa na dva samostatné státy nebo zvolení nového českého prezidenta, *Vlasta* nereflektovala vůbec.

Tato skutečnost by mohla souviset s tím, že *Vlasta* po roce 1989 nebyla součástí feministického hnutí, v jehož prostředí v roce 1947 vznikla. Feministická organizace Rada československých žen usilovala o emancipaci žen a prostřednictvím *Vlasty* se je snažila informovat v jejich vlastním zájmu o významném společensko-politickém dění. V období komunistického režimu pak bylo výchovné a informativní působení na ženy spíše ideologické a mělo je vést zejména ke „správnému“ chápání politiky vládnoucí strany.

Na počátku 90. let se *Vlasta* musela utkat v konkurenci nově vznikajících ženských časopisů a přizpůsobit se mediálnímu trhu, na kterém se objevily nové tituly zabývající se přímo společensko-politickým děním.

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem ženský časopis *Vlasta* reflektoval společenskou situaci v různých časových etapách. Rozlišila jsem tři časová období, která byla v novodobých dějinách Československa pro společnost zlomová a na základě toho jsem zvolila celkem šest ročníků *Vlasty*, z každého období dva, které mohly reflektovat³⁸⁸ zásadní společensko-politické dobové události.

Vzhledem k tomu, že jsem se snažila zmapovat, zda se ve *Vlastě* odrážela společensko-politická situace, postavila jsem teoretickou část právě na popisu společensko-politického vývoje v jednotlivých časových obdobích. *Vlasta* je jako periodikum součástí mediálního trhu, a protože média a společnost se vzájemně ovlivňují, nastínila jsem také situaci a vývoj médií v daných obdobích, zejména v oblasti tisku. Dále jsem v teoretické části stručně popsala vývoj časopisu *Vlasta*, který byl pro to, co se v jeho článcích odráželo, taktéž zásadní.

V analytické části jsem následně pokračovala zkoumáním jednotlivých ročníků, přičemž jsem hojně využívala citací z článků, které by měly být dokladem mých tvrzení.

Časopis *Vlasta* vzniknul v relativně svobodném prostředí s cílem pomoci ženám dovést jejich emancipační snahy do zdárného konce. V prvním roce svého trvání se mu to, díky snahám Milady Horákové a dalších žen, poměrně dařilo. Jak však ukazuje první zkoumané období, rok 1948 znamenal zásadní zvrat pro společnost i pro *Vlastu*, která se stala nástrojem ideologického boje. Společensko-politickou situaci sice reflektovala, ale již v průběhu roku 1948 se začala měnit její rétorika a články získávaly propagandistický nádech. Tato situace byla již zcela zřejmá v ročníku 1953, kdy v některých případech je těžké rozlišit, zda se vůbec jedná o ženský časopis nebo o pamflet kritizující „Západ“ a propagující socialismus a Sovětský svaz údernými budovatelskými hesly.

³⁸⁸ Někdy reflektovaly, jindy pomíjely.

Druhé sledované období se vyznačuje poněkud rozporupnějšími rysy. Ačkoli v obou ročnících *Vlasta* reflektuje společenskou situaci, v ročníku 1968 je zcela zřejmý postoj redakce *Vlasty* připojit se k probíhajícímu demokratizačnímu procesu a v článcích nenalezneme silný ideologický podtext, ale naopak snahu psát o skutečném stavu věcí a vymanit se z cenzury, což zřejmě vycházelo z postojů většiny společnosti. V následujícím ročníku 1969 *Vlasta* postupně radikálně měnila své stanovisko, když podpořila nastupující normalizační politiku, odsoudila demokratizační proces v roce 1968 a opět začala být propagandistickým magazínem, který o společenském dění informoval pouze v duchu vládnoucího režimu.

V posledním zkoumaném období došlo k zásadní přeměně *Vlasty*. V roce 1989 ještě pokračovala v plnění ideologie vládnoucí strany a podobně jako jiná média informovala pouze o pozitivních událostech, které měly komunistický režim ukázat z té lepší stránky, přestože společnost svými nemedializovanými protesty dávala najevo svou nevoli.

Závěrem lze tedy říci, že poměrně krátce po vzniku, přesněji od února 1948 až do listopadu 1989 (s krátkou výjimkou v roce 1968), byla *Vlasta* silně ovlivňována dobovou ideologií. Obrat nastal po 17. listopadu 1989, kdy společnost pochopila, že změny jsou nevyhnutelné a redakce *Vlasty* k nim přistoupila s nadšením, reflektovaným na svých stránkách. *Vlasta* přestala být nástrojem nesvobodného režimu k prosazování jeho cílů. Stala se svobodným ženským periodikem, které musí obstát v pestré konkurenci mnoha jiných ženských magazínů, a které se zabývá převážně ženskými tématy, přičemž společensko-politické události nereflektuje. To se ostatně ukázalo v posledním zkoumaném ročníku 1993.

Vzhledem k šíři tématu, jsem se zaměřila zejména na ty nejpodstatnější společensko-politické události a jejich reflexi ve *Vlastě*, ačkoli jistě by stála za výzkum i jiná témata, např. jakým způsobem *Vlasta* reflektovala společenskou situaci v jiných zemích, případně jakým způsobem *Vlastu* ovlivňoval Československý svaz žen, jehož součástí byla téměř od svých počátků až do roku 1989.

Seznam zkratk

RČŽ = Rada československých žen

ČSSŽ = Československý svaz žen

ČSŽ = Český svaz žen

ÚV ČSSŽ = Ústřední výbor Československého svazu žen

ÚV ČSŽ = Ústřední výbor Českého svazu žen

KSČ = Komunistická strana Československa

ÚV KSČ = Ústřední výbor Komunistické strany Československa

SSSR = Svaz sovětských socialistických republik

NDR = Německá demokratická republika

Použitá literatura

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B.:

Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011.

BOEHMOVÁ, Tereza:

Obraz ženy v českém tisku a jeho proměny pod vlivem feministických teorií (bakalářská práce). Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd, 1998.

BYSTROV, Vladimír:

Svobodná nesvoboda: Některé příklady postupující komunizace a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945-1948. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006.

DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J.:

O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě. Praha: Klub Milady Horákové, 2001.

HOLÝ, Ladislav:

Malý český člověk, skvělý český národ. Národní identita a postkomunistická transformace společnosti. Praha: SLON, 2010.

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B.:

Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace. Praha: Portál, 2008.

KALINOVÁ, Lenka:

Formování nové garnitury moci po únoru 1948. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968.* Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KALINOVÁ, Lenka:

Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

KALINOVÁ, Lenka:

Základní údaje o obyvatelstvu. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968.* Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KAPLAN, Karel:

Nové rysy v sociální struktuře československé společnosti v šedesátých letech. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968.* Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KAPLAN, Karel:

Proměny české společnosti 1948-1960. Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

KOLEKTIV AUTORŮ:

K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P.:

Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010.

KŠAJT, František:

Vlasta (ústřední tiskový orgán českého svazu žen). Praha: Univerzita Karlova. Fakulta žurnalistiky, 1980. Rigorózní práce.

MAŇÁK, Jiří:

Změny ve složení a postavení inteligence. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. A KOLEKTIV:

Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. Praha: Libri, 2007.

OSVALDOVÁ, Barbora:

Česká média a feminismus. Praha: SLON, 2004.

RUPNIK, Jacques:

Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci. Praha: Academia, 2002.

UHROVÁ, Eva:

Národní fronta žen a Rada československých žen-dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. Květen 1945 až únor 1948. Str. 88-112. IN: Kárník, Z., Kopeček, M.: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Svazek IV. Praha: Dokořán, 2005.

Internetové zdroje

UHROVÁ, Eva:

Rada československých žen [online]. Publikováno: 22. 8. 2005 [cit. 2012-07-03].

Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=473896>

KOVAŘÍKOVÁ, Blanka:

Z historie ženského časopisu Vlasta [online]. Publikováno: neuvedeno [cit. 2013-06-02]. Dostupné z: <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-Vlasta.htm>

MAYRING, Phillipp:

Qualitative content analysis [online]. Publikováno: 2000 [cit. 2013-06-15].

Dostupné z: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/viewArticle/1089/2385>

www.feminismus.cz

www.totalita.cz

www.moderni-dejiny.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka úvodní strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 2: Titulní strana časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 3: Ukázka úvodní strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 4: Titulní strana časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 5: Titulní strana časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 6: Ukázka úvodní strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 7: Ukázka strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 8: Ukázka strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

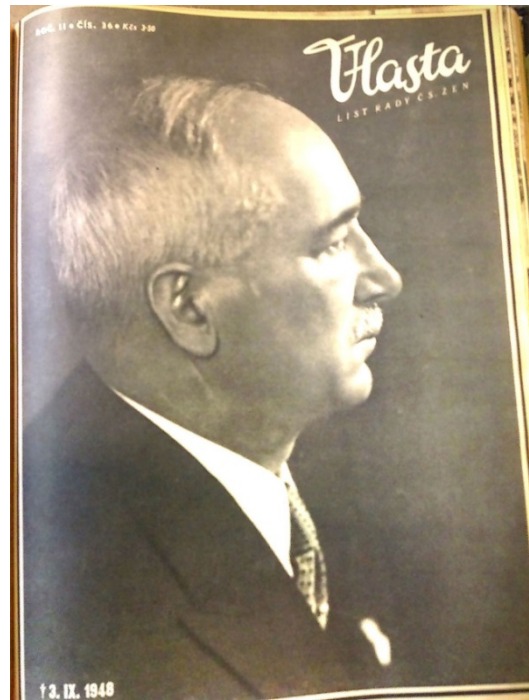
Příloha č. 9: Ukázka úvodní strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 10: Ukázka strany časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 11: Titulní strana časopisu *Vlasta* (obrázek).

Příloha č. 1: Ukázka úvodní strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník II. Číslo 5/1948, s. 3.

Příloha č. 2: Titulní strana časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník II. Číslo 36/1948.

Příloha č. 3: Ukázka úvodní strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník VII. Číslo 14/1953, s. 2.

Příloha č. 4: Titulní strana časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník II. Číslo 43/1948.

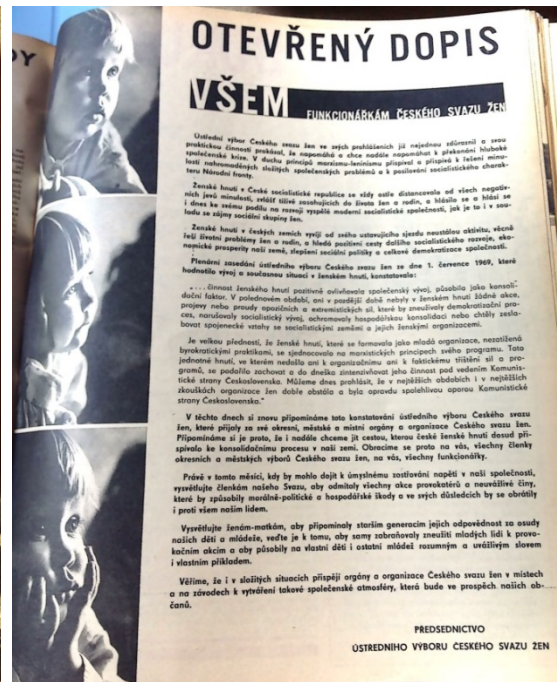
Příloha č. 5: Titulní strana časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník 22. Číslo 35/1968.

Příloha č. 6: Ukázka úvodní strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník 22. Číslo 35/1968, s. 3.

Příloha č. 7: Ukázka strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník 23. Číslo 4/1969, s. 7.

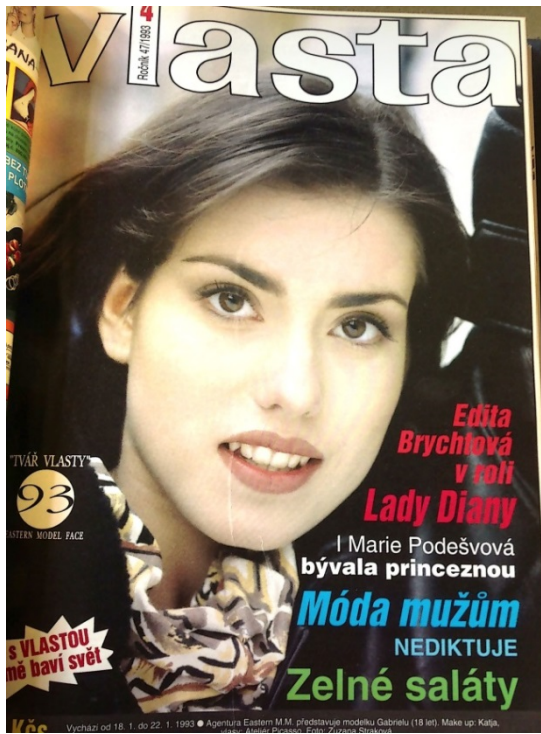
Příloha č. 8: Ukázka strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník 23. Číslo 36/1969, s. neuvedeno.

Príloha č. 9: Ukázka úvodní strany (obrázek). *Vlasta*, ročník 43. Číslo 4/1989, s. 3.

Príloha č. 10: Ukázka strany časopisu (obrázek). *Vlasta*, ročník 43. Číslo 50/1989, s. 7.

Príloha č. 11: Ukázka titulní strany (obrázek). *Vlasta*, ročník 47. Číslo 4/1993.